

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING/62. ÅRGANG

SANNERS
YRKESFAGLØFTE

TAR LÆRETIDEN
I ENGLAND

IDRETTSELTENES
DRØMMEYRKE

#1
2018

Skolen som gjorde livet normalt

Yrke besøker Holmen videregående,
der det mentale betyr like mye som
det faglige.

innhold

Faste spalter:

- 4 Nytt fra Yrke
- 16 Lærlingen synes teori er pyton
- 20 Tar læretiden i England
- 30 Jan Tore Sanner den nye yrkeprofilen
- 34 Petit om da læreren kom til unnsetning
- 40 Fotoreportasje fra kunstfagskolen
- 44 OL- og Paralympics-heltenes drømmeyrke
- 54 Forbundscommentaren
- 61 Bøker om yrke

Tema

- 6 Yrke besøker Holmen videregående
- 14 Skolene som tar seg av de mest sårbare

Nyhetssaker

- 18 Lærer at svart arbeid ikke lønner seg
- 28 Vant skrivekonkurranse i Si ;D
- 32 Mener yrkesfagelever må engasjere seg mer
- 36 Isaksen om yrkesfagelevenenes engasjement
- 37 Fortsatt vanskelig for regjeringen å rekruttere fra yrkesfag
- 49 Tvillingene som valgte yrkesfag

Nyhetsreportasjer

- 26 Vi bygger Østfold
- 52 Satser dobbelt og tar to fagbrev

LÆRLINGEN

Fagartikler

- 55 Glutenfritt bakekurs
- 57 Ungdomskriminalitet er symptom på mangelsykdom
- 59 Fokus på det samiske
- 64 Mat og vin

40 FOTO-
REPORTASJE

YRKE

Ansvarlig redaktør:
Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 911 913 15
ws@utdanningsnytt.no
www.udf.no/Hovedmeny/Medlemsfordeler/
Publikasjoner/Yrke

Abonnement og annonser:

Hilde Aalborg
Tlf.: 911 99 989
ha@utdanningsnytt.no

Ann-Kristin Valby
Tlf.: 901 19 121
kikki@salgsfabrikken.no

Abonnement kr 275,- pr år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet

Utgiver:

Utdanningsforbundet,
Hausmannsgate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Forsidefoto: Werner Juvik

Layout:

Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk:

07 Aurskog AS
Telefon: 63 86 44 00

Opplag:

7 806 ifølge Fagpressens opplagskontroll

ISSN 1504-1905

leder

En skole som betyr noe

For noen er det å komme seg på skolen like vanskelig som å lære seg de mest krevende fagene. For noen er det å ha en skole å gå til så å si livsviktig, fordi lite ellers i livet stemmer. I dette nummeret av Yrke har vi besøkt Holmen videregående, en skole for ungdom med spesielle behov, en skole som er til stede for ungdommer som opplever at de ofte faller utenfor. Her læres det bort håndverk, men like viktig er det å lære bort ferdigheter som gjør at ungdommene kan mestre selve livet, essensen for å lykkes i yrkes- og dagliglivet.

– Da jeg begynte her, fikk jeg puste, sier en av elevene vi møtte der. Bare det at det var så få folk rundt ham, gjorde en forskjell. På Holmen jobber det nesten like mange voksne, som det er elever. De venter tålmodig på framskritt. En dag får de eleven til å komme i skolegården og si hei. Den neste dagen kanskje innenfor dørkarmen. Så en dag kommer et spørsmål, en interesse for fag.

Først må det sosiale og menneskelige på plass. Lærerne her vet mye om å gjøre en forskjell, akkurat slik mange andre lærere på skoler rundt om i Norge vet at de gjør for elever som er i startgropa til voksenlivet.

Som læreren som ble oppringt fra NSB billettkontroll da eleven hennes ikke hadde gyldig billett på lokaltoget, gjorde. Uten at hun visste det, hyllet eleven henne som en alltid tilstedeværende «mor», da han hadde lagt på telefonen med læreren etter en nokså vanskelig episode der han også oppga falsk identitet.

Bladet går i trykken omtrent samtidig som kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner legger fram ny struktur for norsk yrkesfagsutdanning. En viktig omlegging som hans forgjenger har arbeidet med i mange år. Vi venter spent på hvordan omleggingen vil slå ut for alle fagområdene som betyr så mye for at vi i framtiden skal ha gode fagarbeidere her til lands. Uten å tippe for mye, vil noen garantert bli veldig skuffet, mens andre opplagt vil oppleve omleggingen som nødvendig og spennende.

Vi lover at vi vil gi en grundig oppsummering av den nye strukturen i neste Yrke. Men allerede i dette bladet kan du lese vårt intervju med den nye kunnskapsministeren som sier noe om hvordan han ser for seg det.

Wenche H. Schjønberg

Markant nedgang i ungdomsvolden

OSLO Ungdom blir stadig mindre voldelige, ifølge en studie fra NOVA ved Oslo Met.

Undersøkelsen viser at andelen av unge i alderen 18–20 år som forteller at de har brukt vold i løpet av det siste året, er halvert i perioden 2007 til 2015.

Utviklingen er den samme for både gutter og jenter. Mens nedgangen blant guttene var fra 23 til 13 prosent, var nedgangen blant jentene fra 24 til 12 prosent i samme periode.

Det er stipendiat Lars Roar Frøyland og professor Tilmann Von Soest som står bak undersøkelsen, melder Oslo Met. Funnene bekrefter funn fra internasjonale undersøkelser om at ungdom er mindre voldelige. Samtidig er prosjektet det første som ser på hvorfor voldsraten er minkende. Forskerne konkluderer med at dette har sammenheng med mindre alkoholforbruk blant de unge, samtidig som ungdommen er blitt utsatt for mindre vold i hjemmet. Faktorer som mental helse, og ungdommens personlighet samt relasjon til foreldre og venner, er også belyst i studien, men ifølge forskerne finner de ingen støtte for at disse faktorene har betydning for nedgangen i voldsbruk.

Yrkesfagenes år 2018 åpnet i Trondheim

TRONDHEIM – Norske elever har løsningene. Regjeringen og politikerne må lytte til dem og vise handlekraft.

Det sa Rahman Chaudhry, leder for Elevorganisasjonen (EO), da han var med på å sparke i gang Yrkesfagenes år 2018 i Trondheim i januar.

Det er Kunnskapsdepartementet som har tatt initiativ til kampanjen, som støttes av arbeidslivet og organisasjoner som representerer både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden.

Basketballspilleren Marco Elsafadi er hovedambassadør for kampanjen.

– Jeg valgte idrettslinja. Jeg bytta senere til allmennfag for å få artium og gikk fire år på videregående. Når jeg tenker tilbake angrer jeg på at jeg ikke gikk tømmerlinja, sier han til kampanjens hjemmeside, yrkesfag.no

Også LO var representert på åpningen. – Vi oppfordrer ungdom til å fortelle fra det virkelige arbeidslivet og skolelivet. Det handler om å formidle på sosiale medier det livet dere står og lever i, sa Benedicte Sterner fra LO til nærmere 300 unge fagarbeidere, ifølge hjemmesiden til Fagforbundet.

Utdanningsforbundet om yrkesfagenes år

OSLO Også Utdanningsforbundet er delaktig i Yrkesfagenes år 2018.

Som en lærerorganisasjon satser Utdanningsforbundet sterkt på yrkesfaglæreren og arbeider for at yrkesfagene skal være attraktive og relevante, heter det blant annet på forbundets hjemmeside om kampanjen.

– Utdanningsforbundet er med i WorldSkills Norway. Vi er særlig opptatt av å styrke yrkesfagene gjennom å synliggjøre fagopplæring og yrkesfaglærerutdanning som smarte valg for flere unge og voksne, og rette fokus på behovet for at flere blir lærebefar og tar inn lærlinger.

Det er WorldSkills Norway som har fått i oppdrag å organisere året.

Et mål for landsmøteperioden 2016–19 er at Utdanningsforbundet skal arbeide for å heve statusen og egenarten til yrkesfagene og yrkesfaglærerne ved å styrke yrkesfaglærernes særegne kompetanse, skriver forbundet på sin hjemmeside.

Arbeiderpartiet vil begynne i grunnskolen

NAMDAL Arbeiderpartiet vil starte sin satsing på yrkesfag allerede i grunnskolen.

– Norge trenger flere fagarbeidere, og vi må jobbe systematisk for å få opp interessen for yrkesfag. Den jobben starter ikke på videregående, men i det øyeblikket seksåringen forventningsfull starter på skolen. Derfor vil Ap starte der, og gjøre undervisningen fra 1. klasse i grunnskolen mer praktisk, skriver Martin Henriksen, utdanningspolitisk talsperson for Arbeiderpartiet i blant annet Namdalsavisa.

«Ett av våre forslag er å innføre en praktisk skolesekk, som skal debatteres i Stortinget i februar. De fleste kjenner den kulturelle skolesekken. Der får elever møte kunst og kultur gjennom skolen. En praktisk skolesekk handler om at alle elever må få prøve seg i praktisk arbeid og få prøvd seg på praktiske oppgaver.

Det bør være like naturlig å besøke en byggeplass, restaurant eller et sykehjem, som et museum. På samme måte som musikere og forfattere kan inspirere om kultur, kan elever inspireres til å lære mer om praktiske fag av dyktige fagfolk som formidler glede og stolthet over eget fag.», skriver han.

Flere lærlinger i offentlig sektor

OSLO De siste fem årene har det blitt flere og flere lærlinger i offentlig sektor.

De siste fem årene har kommunal sektor fått 32 prosent flere lærlinger. Statlig sektor har hatt en økning på 25 prosent. Til sammenligning har økningen i privat sektor for samme periode vært på 16 prosent.

Dette viser tall fra Utdanningsdirektoratet.

I 2017 var det til sammen 20.800 elever som fikk læreplass. Antallet har ikke vært høyere enn dette siden det i 2011 ble innført måling av nye lærekontrakter.

– Det er bra at den systematiske satsingen på flere læreplasser gir resultater. Flere lærlinger får nå muligheten til å ta fagbrevet sitt, og Norge får flere dyktige fagarbeidere, sier kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner (H).

I år legger regjeringen opp til å styrke yrkesrettede utdanninger med 70 millioner kroner. Sentrale tiltak er at lærlingtilskuddet økes til 21.000 kroner per kontrakt. Kravet til bedrifter som vil vinne offentlige anbud skjerpes. Samtidig er det lagt en egen strategi for å øke antall lærlinger i statlige virksomheter.

Ungdommers tanker om å fullføre skolen

NORDKAPP «Hva tenker ungdommen selv om det å fullføre og å bestå utdanning?», tenkte opplæringsavdelingen i Finnmark fylkeskommune.

Resultatet ble et dialogmøte mellom nærmere 65 elever som går yrkesfag i Vest-Finnmark og politikere, ledere, og andre opplæringsaktører, melder Radio Nordkapp.

Ifølge nettstedet er målet med dialogen å høre ungdommen sin stemme om deres opplevelser av sin skolehverdag og få deres svar i forhold til hva som er viktig for å fullføre og bestå utdanning sin.

Det er også hensikten å trekke det ungdommene sier inn i arbeidet med å få flere ungdommer til å fullføre videregående opplæring melder Finnmark fylkeskommune.

Arrangørene for kafédialogen er Finnmark fylkeskommune ved opplæringsavdelingen og Regionalt samarbeidskontor Vest-Finnmark (RSK).

Regjeringen vil åpne for tvangsflytting av elever

OSLO Det bør være mulig å flytte elever fra en videregående skole til en annen ved hjelp av tvang, mener regjeringen.

«Departementet tar sikte på å foreslå en lov hjemmel for tvangsflytting også i videregående skole. På samme vis som i grunnskolen bør tvangsflytting være mulig dersom det er det eneste tiltaket som kan sikre elevenes rett til et godt og trygt skolemiljø, heter det i brevet, gjengir NTB.

Brevet er et svar til Oslo kommune om bortvisning og andre inngripende tiltak overfor elever. Det var etter et krisemøte om flere urovekkende voldshendelser på en del videregående skoler i Oslo, at kommunen ba regjeringen klargjøre reglene i slike saker.

Vikarierende kunnskapsminister Henrik Asheim (H) lovet da å se nærmere på strengere reaksjoner som straff og utvisning for elever som står bak kriminalitet og vold i skolen.

Departementet slår fast at det er strenge regler for å utvise elever utover en undervisningsøkt. Rektor kan utvise for fem dager, mens skoleeier kan beslutte å utvise elever for resten av skoleåret, noe som anses som en svært streng reaksjon. Da skal eleven varsles, få kunne uttale seg, vedtaket skal være skriftlig og skal kunne påklages.

Tilbyr rusen gratis vaksine

OSLO Avgangskullet i Oslo får for første gang tilbud om gratis vaksine mot smittsom hjernehinnebetennelse.

Det er aldri tidligere tilbudt gratis vaksine til dette årskullet i Oslo, og helsebyråd Tone Tellevik Dahl (Ap) oppfordrer andre kommuner til å gjøre det samme.

– Byrådet tilbyr nå gratis vaksine mot smittsom hjernehinnebetennelse, altså

meningokokksykdom, for alle VG3-elever i Oslo-skolen. Ungdomshelse er viktig for byrådet, og som helsebyråd er jeg stolt over at byrådet prioriterer å beskytte våre ungdommer mot det som kan utvikle seg til å bli en forferdelig sykdom med dødelig utfall, sier Dahl, som tidligere var skolebyråd i Oslo.

Hun viser til at ungdom som skal delta i russefeiringen har særlig høy risiko for smitte, og for at bakteriene kan utvikle seg.

– Mange skriker seg hese og såre i halsen, noe som gjør at bakteriene lettere kan komme fra halsen over i blodet, sier Dahl.

Også rusen i Buskerud får tilbud om gratis vaksine. Der har fylkespolitikerne satt av 1,1 millioner til vaksine mot den smittsomme sykdommen.

– Vi ønsker å tilby gratis vaksine slik at vi får flere til å beskytte seg mot sykdommen, sier Sissel Urke (V), leder av hovedutvalget for utdanning.

Buskerud fylkeskommune eier og driver 13 videregående skoler.

Bekymret over foreldres holdning til yrkesfag

OSLO Det er store geografiske forskjeller i hvor høy status yrkesfag har blant foreldre, og flest gutter anbefales yrkesfag, ifølge en undersøkelse fra Veidekke.

På landsbasis anbefaler 37 prosent av foreldre yrkesfaglig utdanning til barnet sitt, viser undersøkelsen Veidekke har fått utført, melder NTB.

Det er store geografiske forskjeller. Nordlendingene er dem som er mest åpne for yrkesfag. 44 prosent av foreldrene i Nord-Norge vil vurdere yrkesfaglig utdanning for barna sine. Oslo er i motsatt ende, med 23 prosent.

I Midt-Norge anbefaler 41 prosent foreldre yrkesfag til sine barn. På Vestlandet (39 prosent), Østlandet (36 prosent) og Sørlandet inkludert Telemark (37 prosent) er andelen forholdsvis lik

YRKE besøker: Holmen videregående skole

STED: Billingstad i Akershus

STØRRELSE: 100 elevplasser, der 16 av disse er i grunnskolen og 84 på videregående. Skolen har 46 ansatte lærere, miljøarbeidere, rådgivere og ledere.

UTDANNINGSTILBUD: Skolen tilbyr tilrettelagt opplæring til elever som trenger skjermet, individuell og praksisnær un-

dervisning det er vanskelig å få på andre skoler. Tilrettelagt opplæring på grunnskole og videregående nivå, med yrkesfag og studiespesialisering. Alle elever med rett til spesialundervisning får utarbeidet en individuell opplæringsplan (IOP). Disse planene blir utarbeidet av faglærere og kontaktlærer på bakgrunn av enkeltvedtaket,

kartlegging av elevene, samtaler med elev og eventuelt foresatt og annen relevant informasjon. Skolen har fortløpende inntak gjennom hele skoleåret for å kunne gi tilbud til elever som for eksempel slutter et ordinært tilbud.

YRKESFAGLIG TILBUD:

- Design og håndverk: VG1 over to år.

- Restaurant og matfag: VG1 over to år.
- Service og samferdsel: VG1 over to år.
- Teknikk og industriell produksjon: Eget bilverksted og trearbeiderverksted. Avdelingen har egen båt og det blir lagt vekt på aktiviteter knyttet til friluftsliv.

Arnt Robin styrer kantina på Holmen videregående skole, og legger ære i sitt arbeid. Han var elev her, men nå jobber han som lærekandidat i kantina.

Spesialskolen

ga ham pusterom etter marerittet

BILLINGSTAD På Holmen videregående i Asker betyr det like mye å gi elevene et sosialt fundament som det faglige. Arnt Robin Leite Slinning følte endelig han fikk puste da han gikk restaurant og matfag her.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG FOTO WERNER JUVIK

Nå jobber han i kantina som praksiskandidat. Holmen er en grunn- og videregående med tilbud til elever som trenger skjermet, individuelt tilrettelagt og praksisnær undervisning som det er vanskelig å få ved andre skoler.

Da Yrke kom på besøk i slutten av januar, var det ikke mye som skiller Holmen fra en annen skole. Annet enn at det er få folk her. Bare 84 elevplasser på videregående, og 16 på grunnskolen. Og det er voksne lærere og miljøarbeidere overalt.

Noe av det som er spesielt med skolen er hvor nært elevene og de voksne kommer. I kantina, der vi tar en lunsjpause halvveis på vår rundtur, kommer både elever og lærere for å kjøpe mat av Arnt Robin og kantine-gjengen.

Arnt Robin Leite Slinning var elev på Holmen videregående selv. I sin egen lunsjpause, før rushet av elever og lærere, forteller han Yrke hva denne skolen har betydd for ham.

BLE MOBBET – Da jeg gikk på barneskolen ble jeg veldig mobbet. Da jeg gikk på ungdomsskolen ble jeg ikke mobbet, men jeg klarte ikke å komme

inn i miljøet. Tredje året på ungdomsskolen kom jeg ut av marerittet mitt, men da var det litt seint. Hvis du begynner å snakke med folk i tredje året og vil bli kompis med dem, er det vanskeligere, sier Arnt Robin.

– Jeg valgte å gå her for å klare å bli sosial igjen. Jeg ble så mobbet på barneskolen at jeg ikke klarte å være det på ungdomsskolen. Elevene der var koselige, jeg ble ikke mobbet av dem. I friminuttene satt jeg meg på et rom alene. Jeg møtte opp for skolearbeidet, men gjorde ikke det så bra. Mange dager holdt jeg meg hjemme. Her på Holmen kom jeg mer og mer inn i det, og jeg klarte meg igjen. Det er jeg veldig glad for, sier han.

Akkurat hva det var med Holmen som gjorde at han klarte seg sosialt igjen, er vanskelig å sette fingeren på. Men en ting var spesielt viktig.

– Her var det færre folk rundt meg hele tiden, det ga meg pusterom. På ungdomsskolen var det veldig mange, og da var det vanskelig å få puste.

– *Hva gjorde skolen for å skape et trygt miljø rundt deg?*

– Jeg vil si at miljøet ble skapt fordi

det var så få elever rundt meg hele tiden. Mange sliter med å være sosiale når det er så mange rundt deg. Det ble så trangt at jeg ikke klarte å snakke med folk. La oss si du er på Tusenfryd helt alene, da skjønner du litt hva jeg snakker om. Det er hundrevis av mennesker rundt deg, men du er der helt alene. Her på Holmen er det lettere å åpne seg og snakke med folk.

– *Hvordan så dere på skolen, følte dere at det var en vanlig skole?*

– Jeg vil ikke si jeg følte jeg gikk på en vanlig skole da jeg startet, jeg kjente igjen alt fra andre skoler. Men det var så rolig, hver klasse har kanskje ni mennesker. Det alene gjør det så mye lettere å tilpasse seg et skoleliv. Det er veldig pressende psykisk å ha så mange folk rundt deg, sier den entusiastiske kokken.

TRIVES I KANTINA Han trivdes så godt at han valgte å bli værende som praksiskandidat. I kantina får han mye ansvar, han får velge meny selv, og legger mye ære i det.

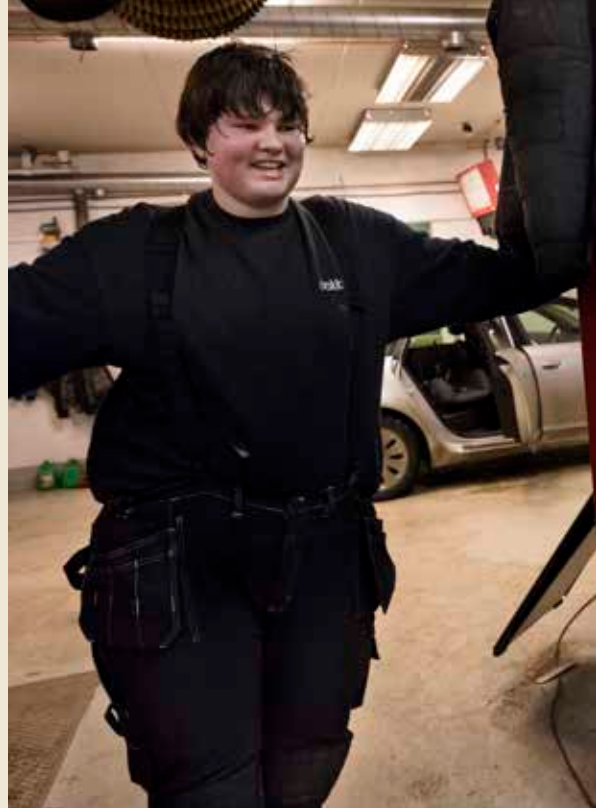
– Jeg synes det er morsomt å møte nye mennesker, og her på Holmen

▲ Miljøarbeider Heidi Wanggaard og lærer Ragnild Simensen spiser frokost med elevene hver dag.

► Rune (t.v) stortrives i bilverkstedet og føler seg nesten helt som hjemme der. Henrik er en av de oppfinnsomme guttene på bilverkstedet, og vil gjerne gjøre motoren enda kraftigere.

►► Lærer Rolf Karlsen viser Henrik hvordan man søker etter deler til de forskjellige bilene på PC-en.

er det mange folk som har samme problemer som jeg har hatt, så jeg kan relatere til alle som er her, og det er lettere å snakke med folk som har samme problemer som meg som jeg kanskje kan hjelpe. Så jeg synes det er koselig å kunne jobbe et sånt sted, sier han.

Han har ikke tenkt til å bli værende på Holmen for alltid. Men møter opp før de voksne hver dag, engasjert og med nye ideer til hva han kan lage.

– Jeg tviler på at det finnes andre

skoler med varmmat som oss. Jeg har vært andre steder der de har det samme hver uke. Vår er annerledes. Jeg velger hva jeg vil ha, så elevene ikke kan glette hva vi skal ha engang, sier han.

– Det er den beste varmmaten, roper en elev som går forbi oss i gangen akkurat da.

– Elevene kommer alltid ned for å glette hva vi skal lage, og da prøver jeg ikke å fortelle alt. Jeg har det bra på Holmen, sier Arnt Robin Leite Slinning.

MORGENMØTE MED ELEVENE Men dagen vår på Holmen videregående startet ikke i kantina. Den startet, som den gjør for elevene, med oppmøte ved skolens hovedbygning. Deretter drar elever, lærere og miljøarbeidere i samlet flokk til forskjellige klasserom. Noen, som de vi skal bli med, drar i skolens egne busser ut til verkstedene der TIP-elevene holder til.

Der skifter både elever og voksne

Avdelingsleder Astrid Haga Sagård mener lærerne på Holmen møter litt andre utfordringer enn på andre skoler.

til arbeidsklær, før de samles oppe på kjøkkenet for en gjennomgang av hva dagen skal brukes på.

– Vi starter dagen med litt kaffe, knekkebrød og annen mat, og noen samtaler rundt bordet om hva vi skal gjøre i dag. Hvem kommer, hvem er ute i praksis og så videre. Kanskje vi må ringe etter noen hvis de ikke har dukket opp. Det blir som et lite morgenmøte, sier Ragnild Simensen, lærer i byggfag.

En av elevene må komme i en separat bil og hentes utenfor av en av lærerne, før han også kommer og setter seg rundt frokostbordet. Dette gjør de hver dag.

– Det er jo noen som ikke har spist før dem kommer hit, og det å gi dem litt mat er viktig det også, sier miljøarbeider Elisabeth Bakken.

– Vi får roet oss ned og samlet oss litt før dagen, så deler vi oss opp i to grupper, sier Simensen.

Som nevnt kommer elevene og de voksne tett på hverandre her på Holmen.

– Vi gjør mye sammen. Det er kanskje litt annerledes enn andre skoler. Vi spiser her, så planlegger vi hvem som blir med ut og handler inn til lunsjen,

så spiser vi den sammen. Det ville være naturlig andre steder at lærerne sitter på lærerværelset og spiser, mens elevene er i kantina. Men det går jo ikke her, sier Simensen.

– Elevene er sammen med oss hele tiden når vi er her. På skolen har de friminutt, men det har de ikke her, vi er sammen da også, sier Bakken.

ALENETID – HVIS DE VIL I brakka utenfor er det imidlertid mulighet for elevene å få litt tid uten de voksne i slutten av lunsjen.

– Da er det ikke voksne i brakka. Så lenge det går greit må de få det, men hvis ikke det går greit, så går det ikke, sier Rolf Karlsen, også han en av de mange lærerne som tar seg av den håndfullen av elever som er på TIP i dag.

Det er lett å lure på om det blir læretid all denne tiden elevene og lærerne har sammen.

– Hele veien, sier Karlsen.

– Vi kaller det spesialpedagogikk i et helhetlig perspektiv. Vi er rollemodeller hele tiden. Hvis du ikke liker det og tenker at arbeidstida skal være de og de minuttene, så blir det slitsomt her. Det

er litt av suksessfaktoren. Det er trygt for elevene at de kan vite at det er noen der hvis de trenger noen voksne, sier Ole Morten Merli, assisterende rektor, som har tatt plass rundt frokostbordet med oss.

Også han kjenner alle elevene på skolen.

Men hva synes elevene om å være så tett på de voksne, også rundt frokostbordet?

– Normalt er det gøy!

– Ja, det er helt greit å spise her, istemmer en annen.

– Jeg foretrekker å spise hjemme, sier Henrik, en ivrig bil- og motorentusiast som er i ferd med å spise en yoghurt før han skal ned på verkstedet.

– Hvorfor spiste du ikke før du kom, da? spør en av de voksne.

– Jeg forsov meg, så jeg rakk ikke, svarer Henrik før han begynner å fortelle om alt han kunne ha laget hjemme, hvis han bare hadde stått opp tidligere.

SERIEPRODUKSJON Nede i verkstedene settes elevene i arbeid. Lærer Aleksandar Tevanovic får Sebastian til

å sette i gang med å lage bordplater til en elektrolinje på en annen skole. Hele tiden i tett samarbeid en til en.

I verkstedet tar de mange slike bestillingsoppdrag. De driver også serieproduksjon av en strandstol, som de stadig får inn nye bestillinger på.

– Det er ganske mange deler og blir litt et puslespill. Så er det en serieproduksjon, og det har vi funnet ut at er ganske ålreit for da får du en gjentakende prosess. Vi setter serieproduksjon og lager kanskje 20 stoler, og hvis vi er litt effektive bruker vi kanskje en måned på de stolene, sier Ragnhild Simensen.

Nede i bilverkstedet i etasjen under, som er sertifisert, er guttene ivrige rundt bilene og de åpne motorene som møter oss. Som de andre elevene på Holmen videregående, går de ikke på skolen for å få et fagbrev eller studiekompetanse. Noen går videre til VG2-løp på andre skoler, noen går opp som praksiskandidater.

– De får helt avgjørende arbeidstrening. Og det er mye bedre enn ingen. Her har vi gutter som har slitt i alle år, og som plutselig kan få seg en jobb, sier assisterende rektor Merli.

▲ Lærer Aleksandar Tevanovic går nøye gjennom hvordan Sebastian skal kutte lister. Maskinen her er kraftig og farlig hvis man ikke holder tunga rett i munn.

► Sebastian får holde på i ro og fred. Det er ikke mange andre mennesker i verkstedet der han jobber.

– Det er helt greit her. Veldig greit, hadde vært bedre å være hjemme. Mekker litt hjemme og, sier Henrik, som nå får ut energien fra yoghurten i sin undersøkelse av en Audi skolen har fått inn.

– Han er veldig oppfinnsom, ser litt på YouTube og så lager han ting, sier Merli, og spør Henrik:

– *Hva har du gjort med den bilen her?*

– Ikke noe ennå.

– *Hva skal du gjøre med den, da?*

– Det får du vente og se. Hadde du visst hvordan motor det var hvis det ikke sto V6? Det vet jeg. Fordi når det er V står motorblokkene sånn og sylindrene og stemplene går opp sånn. Det er tre der og tre der, sier Henrik entusiastisk.

UTVIKLING Faglærer Rolf Karlsen kommer til og forklarer at bilen ikke går på alle sylindre. Eierne har kjøpt den brukt, og lurte på om ikke skolens verksted kunne se på den.

– Det er jo litt gøy, for mange av de nye bilene har så mye elektronikk, her får vi holde på litt og bruke verktøyene våre til å sjekke, sier Karlsen.

– Hva om vi gjør den om til en V8-er og får 800 hestekrefter på den?

Forslaget kommer selvsagt fra Henrik.

Det er god stemning mellom lærerne og elevene på verkstedet når Yrke er på besøk. For Karlsen er det å se utviklingen til elevene noe av det viktigste i hans arbeidshverdag.

– De kommer hit som 16-åringer og kan være her i 3–5 år, og det er klart at da kjenner vi dem godt og vi ser dem er små gutter når dem kommer og voksne menn når de slutter. Ikke bare faglig, men sosialt og medmenneskelig også. Det er hyggelig å få bli med elevene over tid.

– *Hvor mye krefter bruker dere på å skape den tryggheten elevene her trenger*

– Det er det vi bruker mest tid på her inne i verkstedet også. Det å bygge relasjoner og få snudd de dårlige erfaringene de har med seg fra tidligere. Snu det til at dette får du til, og at alle ikke skal bli rakettforskere. Det er viktig å få seg kompetanse og kunne få seg en jobb.

Alle elevene er på en individuell plan. Så lærerne er friere til å velge arbeidsoppgaver som passer den enkelte.

– Vi har alltid jobber på vent. Død-

tid kommer det ikke noe godt ut av, sier Karlsen.

HEKTISK PÅ KJØKKENET Vi haster videre fra verkstedet og tilbake til skolens hovedbygning. Det nærmer seg lunsjtid, men vi tar en tur innom restaurant og matfag-elevene i kjøkkenet ved siden av kantina først.

Her er det også hektisk. Elevene har fått velge seg en rett å lage selv, og nå skal de fremføre den.

– Nå er det litt hektisk i innspurten, sier lærer May Britt Viken.

– Det blir veldig mye som skal skje samtidig, men det er jo mye morsommere for dem også å få presentere sine egne valg. Vi bytter litt på, det er jo en del ting vi må gjennom. Hvis de bare får velge selv går de glipp av det vi føler de må lære. De er flinke til å si fra og be om hjelp. Det er jo ikke så stort her heller i forhold til mange andre skolekjøkken, og alle er jo sammen her. Jeg vet fra andre skoler at det er større avstander, og da blir det jo vanskeligere å gi god hjelp, sier Viken.

Her er det alt fra somaliske retter til enkel norsk husmannskost. Skolens

◀◀ Jon Anders får hjelp av Eydis Helen Johansen på kjøkkenet til Holmen videregående.

▲ May Britt Viken og Eydis Helen Johansen viser fram hva Amal har laget. På kjøkkenet er det trangt og her blir det litt hektisk noen ganger.

◀ På kjøkkenet til Holmen har de både Amal 1 og Amal 2. De to somaliske jentene lager mat fra sitt hjemland når Yrke er på besøk.

elever lager også kaker på bestilling. I rommet ved siden av finner vi Arnt Robin Leite Slinning som kan friste oss med en tacolunsj, og her er det både vegetar-kjøtt og vanlig, må vite!

FÅR FØLE SEG NORMALE Lunsjen spiser vi på et av lærernes kontorer sammen med rektor Grete Bottolfsen.

– Det jeg tenker er styrken ved vår skole, er at elever som på en annen skole vil føle seg annerledes, føler seg som en normal elev her. Det er den største gaven vi gir disse elevene, for de har alltid vært på sidelinjen og sammenlignet seg med andre elever. Vi har helt vanlige ting her som på andre videregående skoler, men våre elever ville aldri bli valgt til elevråd for eksempel på en vanlig skole, men her får de bruke stemmen sin, sier hun.

Det er også i disse kontorene at lærerne får samlet seg og snakket ut om alt som skjer. Det er mye sterke følelser, mestringsstunder og vonde tider lærerne her må forholde seg til.

– *Det menneskelige aspektet flyter over i alt det faglige her?*

– Du må treffe eleven. Og hvis du

skal treffe eleven må du vite om behovene og hvordan du skal nærme deg det. Du er nødt til å forholde deg til de vanskene eleven sliter med, for å kunne nærme deg med faget. Det snakker vi mye om både på avdelingene, men også uformelt. Vi har ukentlige utviklingsmøter, sier Bottolfsen.

Hennes lærere må nærme seg elevene på en annen måte enn det mange andre må.

– Det å få tilbakemeldinger fra elevene er litt av det som gir noe i yrket, mens her kan vi møte steinansikter i klasserommet med elever som ikke gir noen tilbakemeldinger. Da har vi disse evalueringene der vi får bekreftelse på at det vi gjør er helt innafor, så må vi jobbe internt blant oss voksne for å skape energi hvis vi tenker at det blir vanskelig å få til noe. Så kommer den lille dråpen, som når en elev stiller et spørsmål for første gang, sier avdelingsleder Astrid Haga Sagård.

– Og det deles i plenum, i morgenmøtet med alle lærerne hender det at det kommer en hånd opp og det er en som vil fortelle at nå har denne eleven klart det eller det, sier rektor Bottolfsen.

Avdelingsleder Petra Kryskiewicz snakker engasjert om de små gledene hun finner i elevene sine.

ENDELIG SNAKKET HUN Det er mange slike historier på Holmen videregående.

– Vi har en elev som ikke snakker høyt, og nå etter 1,5 år har hun sagt de første ordene til noen lærere som aldri har hørt henne snakke tidligere. Da blir det en stor sak og alle er lykkelige og tenker at det var så bra at vi jobbet og jobbet med den eleven. Men det kan

◀ Rektor Grete Bottolfsen mener Holmens største gave til elevene er at de her kan få lov til å føle seg normale.

▲ Det er mye kunst og sterke følelser i gangene på Holmen. Her viser rektor Grete Bottolfsen fram en monter med kunst elevene har laget for å vise fram følelsene sine.

ta tid før noe sånt skjer, sier avdelingsleder Petra Kryskiewicz.

– Det må jo være fantastisk for elevene også, skyter vår fotograf inn.

– Ja, det er det vi jobber mot, sier rektor Bottolfsen.

– Vi har flere på ungdomsskolen som ikke snakker, og en jente der har til sammen sagt sju ord på den tiden vi har hatt henne. Da hun hadde sagt fem av de ordene sa jeg nå skravler du så mye at vi ikke orker å høre mer på deg, nå får du to ord til. En metodikk der hun skjønner veldig at det er spøk, altså. Da brukte hun ett ord til og sa til meg «looser». Det er fantastisk. Man må lete etter de små tingene, det er en bærende relasjon som bringes fram på den måten. Så rart og sårt kan det være. Det er morsomt. Det å bli ertet av en elev uten språk, sånne ting må man elske. Men det er både utagerende elever, introverte og et vidt spekter, sier assisterende rektor Merli, som har ansvaret for grunnskolen.

Elevene seg imellom har stor aksept for de forskjellige spektrene av psykiske og sosiale problemer, forteller lærerne. Behovet for å føle

seg som del av et fellesskap gjentas ofte. De bruker blant annet mye tid på turer sammen, nettopp for å skape fellesskapet.

– Fellesskapet hos oss begynner i klassen. Vi har spede forsøk det første halvåret, for det kan være veldig stort å skulle bli kjent med alle på en gang. Så utvider vi det gradvis, sier Sagård.

– For noen er det veldig tøft bare å gå gjennom inngangsdøren her, sier Kryskiewicz.

Rektoren nikker enig.

– Noen har brukt et år på bare å komme i gang. Da har vi reist ut, møtt eleven en halvtime en gang i uka. Så trapper vi det opp. Det neste er å komme på skolegården, si hei og dra igjen. Så komme i døra. Og den ene eleven jeg tenker på nå er i full sving nede på kjøkkenet, det ville man ikke tro at gikk an!

REALITETSORIENTERING Rundt 60–70 prosent av elevene som går på Holmen, går videre til VG2. Da er lærerne de kjenner fra Holmen med på å finne ut hvordan VG2-løpet skal løses.

– Noen havner ut i en verna bedrift,

man kan skjønne at det er det som er målet. Det er noe med realitetsorientering som blir en del av vår jobb, sier Bottolfsen.

– Å klare å ta vare på dem som det går dårlig med, det er svært viktig. Det er mange penger i forskjell på å skape en arbeidstaker eller en som går på Nav i 50 år, sier Merli.

Mestringsfølelsen når elevene klarer ting, deles i lærerværelset. Men det er også vonde stunder. Psykoser, alvorlige depresjoner og selvmordstanker er ikke uvanlig på Holmen.

– Hvordan håndterer dere det å være så tett på dette?

– Da er det fellesskapet nok en gang som er kjernen i det, man må jo ta et individuelt ansvar, men man jobber i team og grupper. Vi må tenke over hva det gjør med oss å jobbe med disse elevene over tid, det er en psykologisk effekt. Det må håndteres på en profesjonell måte som er identifiserbar for hele miljøet, sier Merli.

– Det er også sånn at vi må ha en profesjonell distanse til det vi holder på med så vi kan analysere situasjonen og ikke bli fanget inn i en problematikk.

◀ Anette Stein viser Ninni hvordan hun skal gå fram for å lage flotte trykk.

▲ Ninni henger opp sitt ferdige kunstverk. I dette klasserommet er det også ganske rolig. Bare tre elever, og like mange voksne.

Det er en øvelse i å håndtere de vanskelige tingene, sier Bottolfsen.

– Vi står i det, selvmordstanker og så videre. Det er til stede på en eller annen måte hele tiden, legger hun til.

I alvorlige tilfeller trer avdelingslederen og rektor inn så kontaktlæreren kan bli skjermet. Også PPT, BUP og andre instanser samarbeider godt med skolen. Det krever noe litt eget å jobbe på en slik skole.

ELEVENE SER DEG – Det er oppgående, flinke folk som vil jobbe her. Faglig sterke folk. Det har ikke vært problematisk å rekruttere. Du må være villig til å gjøre det lille ekstra. Du kan ikke late som overfor disse elevene. For de har antenner på å vurdere hva er det han egentlig vil med meg? Det blir du utfordret på, altså. Første dagen du møter en elev. Man kan bli skikkelig spilt ut av noen her, de ser om du blir redd eller usikker. Om du mener det du sier. Det gjør at det blir to som lærer i det møtet. I den grad læreren er villig til det, kan du jobbe her, sier Bottolfsen.

Med lunsjen innabords, går turen

videre til design og håndverk sine klasserom. Her kommer det psykiske klart til uttrykk. I en monter står forskjellige verk elevene har laget, der de ble utfordret på å sette ord på følelser.

– Det var en relativt fri oppgave der vi har koblet dette med følelser, gode eller vanskelige det er valgfritt, med dette med form og farge. Da har vi et standard utgangspunkt, alle har samme størrelse. Så skal det psykiske kobles med å uttrykke seg i form og farge, sier Design og håndverk-kvinne (også aksent).

SELV-USIKKERHET SOM KUNST Ett av verkene har navnet selv-usikkerhet. Det består av en hjerne, som er full av vonde tanker. Kunstverkene henger på rekke og rad i gangene.

– Ja, vi har noen talenter her, sier Bottolfsen.

Inne i klasserommet der førsteklassingene jobber med trykk, blir vi møtt av et velkjent skole-fenomen.

– Jeg vil gjerne hjem, jeg, sier en gutt som ser ut til å føle at skoledagen er mer enn lang nok.

Her inne holder tre elever på med

trykk når vi kommer inn. De skjærer ut motiv, legger på sverte og trykker opp.

– Man må være litt stø i hånda, forklarer Ingrid, en av elevene.

– Vi finner et bilde på internett og tegner det opp. Så skjærer vi det ut.

Skolen har også noen elever på service- og samferdsel, samt studiespesialisierende. Som på så mange andre skoler er det service- og samferdsel som er den mest teoritunge yrkesfaglinja også her. Ungdomsbedrift er en viktig del av praksis-tilnærmingen i faget.

– Vi hadde en ungdomsbedrift der vi hadde salgsmesse før jul, en litt lettversjon internt på skolen. Det var en dag der vi hadde matservering og solgte noen produkter, sier faglærer i service og samferdsel Sagård.

– Vi hadde også strikkeprosjekt der både voksne og elever knyttet skjerf til «Et varmere samfunn» og leverte et lass til dem. Poenget er at elevene her skal få litt horisont på at det også er andre som trenger at de står på for dem, at de kan hjelpe andre, sier rektor Grete Bottolfsen.

Skjermet på forskjellige måter

Ungdom som har så store psykiske og sosiale vansker at de trenger skjermet undervisning, får forskjellig tilbud rundt om i landet.

Enkelte skoler, som Holmen skole i Asker, er en rendyrket skole som kun tilbyr skjermet og tilrettelagt opplæring på både grunn- og videregående nivå.

Det er imidlertid kun denne skolen som gjør nettopp det i Akershus.

SKJERMET PÅ SKOLEN I tillegg er det flere skoler, som Nesodden videregående, som tilbyr skjermet undervisning i en egen del av hovedskolen.

Dette er også praksisen flere steder i landet. Byåsen videregående i Trondheim har en skjermet del av skolen der de tilbyr tilrettelagt opplæring med fokus på læring og sosial fungering.

Også i Oslo er det en videregående skole som kun tilbyr skjermet og tilrettelagt opplæring. Det er Kongsskogen. I tillegg tilbyr flere av hovedstadens skoler skjermet opplæring i tilknytning til den ordinære skolen.

Elevene som får tilbud om en plass på en slik skole, følger vanlige læreplaner, men i et individuelt tilrettelagt løp. Man kan bruke mellom 3 og 5 år på et vanlig videregående løp, eller mot et redusert løp som for eksempel lære kandidat.

BESKYTTET AV LOVEN Retten til tilrettelagt undervisning er definert i lov

Holmen videregående er en av få skoler i landet som tilbyr et rendyrket tilbud til elever som har så store psykiske og sosiale vansker at de ikke passer inn på andre skoler.

Foto: Werner Juvik.

om grunnskolen og den videregående opplæring:

«Elever som ikke har eller som ikke kan få tilfredstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning. I vurderingen av hvilket opplæringstilbud som skal gis, skal det særlig legges vekt på utviklingsutsiktene til eleven. Opplæringstilbudet skal ha et slik innhold at det samlede tilbudet kan gi eleven et forsvarlig utbytte av opplæringen i forhold til andre elever og i forhold til de opplæringsmålene som er realistiske for eleven. Elever som får spesialundervisning, skal ha det samme totale

undervisningstimetallet som gjelder andre elever».

«Elever som etter reglene i kapittel 5 har rett til spesialundervisning, har rett til videregående opplæring i inntil to år ekstra når eleven trenger det i forhold til opplæringsmålene for den enkelte. Før fylkeskommunen gjør vedtak om utvidet opplæringstid, skal det legges fram sakkyndig vurdering av de særlige behovene eleven har.»

► Reglene som definerer elevers rett til å få tilrettelagt opplæring, finner du i lov om grunnskole og videregående opplæring.

Foto: Werner Juvik.

Kristoffer B

Kristof

Eddy

Ed

Truls

Tru

Andreas

Henr

MITT ROM
MINE REGLER

So

STIKK
Jeger sur

Per

lærlingen Tor-Kristian L. Olsen

Tor-Kristian L. Olsen med armeringsjern foran det store bygget som han har vært med på å bygge på Elverum i Hedmark.

Topp praksis, pyton teori

ELVERUM Tor-Kristian L. Olsen (19) synes det er topp å være lærling i betongfag i bedriften Ecosør. Lange dager med teori på videregående skole, stillesitting, opplevde han derimot som «pyton».

TEKST OG BILDE **HARALD VINGELSGAARD**

Vi møter Olsen sammen med hans opplæringsleder, utenfor en stor bygning som han har vært med på å bygge, bokstavelig talt fra grunnen.

– Jeg kunne ikke hatt det bedre, sier han og ser bort på bygget som skal bli bo- og omsorgssenter for Elverum kommune. To skyhøye heisekraner forsyner arbeiderne med betongelementer og andre ting. Og det vrirler av arbeidsfolk ute og inne.

Olsen er sikker på at han har valgt riktig yrke. Den glødende interessen for betongfaget fikk han på Stange videregående skole, hvor han gikk både VG1 bygg- og anleggsteknikk og VG 2 byggteknikk.

– Jeg fikk prøve betongfaget litt på skolen. Det var moro. Jeg prøvde mer, og artigere ble det, sier han.

På skolen lagde de først forskaling. Det vil si at de snekkerte «former»,

men formene ble ikke fylt med betong. Senere fikk han være med på praktiske oppgaver utenfor skolen. En kunde skulle ha et garasjegulv i betong. En annen kunde skulle ha trappeoppgang i betong. Da ble det støping på ordentlig.

STÅ PÅ God arbeidsmoral er svært viktig. Det fikk Tor-Kristian L. Olsen raskt lære da han ble utplassert i Ecosør tre dager i uka siste halvår på VG 2.

Tor-Kristian L. Olsen
stortrives i betongfaget.

– I Ecosør er de nøye på at du møter opp til riktig tid om morgenen. Vi begynner klokka 7.00. Hvis du kommer for sent til jobben, er det et veldig dårlig tegn. Og når vi er på jobb, skal vi stå på og arbeide, ikke kaste bort tiden, sier Tor Kristian L. Olsen.

Ecosør ble så godt fornøyd med Olsen, at de ga ham tilbud om lærlingplass. Da ble Olsen glad.

– *Hvordan opplevde du å begynne som lærling, sammenlignet med tiden på skolen?*

– Jeg var kjempelei av skolen. Teoridagene var pyton. Vi måtte sitte inne og lære ved pulten hele dagen. Jeg liker ikke å sitte i ro. Jeg hadde ikke lyst til å møte opp på skolen disse dagene.

Men dagene med praksis på skolen opplevde han stikk motsatt. Og han gledet seg til å gå på jobben som utplassert elev, selv om de begynte tidlig om morgenen.

TEORI OG PRAKSIS – Vi lærte mye av det samme på skolen. Men i Ecosør får vi mye mer utfyllende opplæring. Andre måter å gjøre ting på. Her er det kjempefint å være med på å jobbe blant flinke fagarbeidere med lang erfaring. Dem lærer jeg veldig mye av.

– Tempoet er mye høyere i Ecosør enn på skolen. Og jeg har lært veldig mye om hvordan arbeidet foregår på store prosjekter, understreker Olsen.

– *Kunne undervisningen på skolen vært lagt opp på en annen og bedre måte for deg, tror du, når du ser tilbake, med tanke på teorien?*

– Jeg tror ikke det. Alt det teoretiske måtte vi gjennom. Det var pyton med teoridagene, men i ettertid ser jeg at det var helt nødvendig. Vi lærte mye. Og skolen la godt til rette med en blanding av praktisk arbeid og teori,

hele dager teori, hele dager praksis, effektivt.

MYE ANSVAR 19 år gamle Olsen har fått mye ansvar helt siden begynnelsen på byggeplassen. Det ble støpt «punktfundamenter» som ligger under hele gulvet på det flere hundre kvadratmeter store bygget.

Det vil si betongfundamenter som er tre meter brede, tre meter lange og 80 centimeter tykke. Olsen hadde ansvaret for at det ble støpt et slikt hver dag. En viktig jobb.

Olsen har også vært med på å sette opp betongveggene, konstruksjonen mellom etasjene. Ja, han har vært med på alt. Støping, forskaling, armering og mye annet.

– Tor-Kristian utfører jobben med glans. En utrolig flink kar. Han jobber som en dyktig fagarbeider, nøyaktig og veldig raskt, sier formann Robert Robertsen i Ecosør.

Tor-Kristian L. Olsen lytter til hva Robertsen sier.

– Fortsetter du som nå, er sjansene veldig store for å få jobb hos oss, sier Robert Robertsen.

– Får jeg muligheten, så fortsetter jeg her, sier Tor-Kristian.

Lærlingen gir ros til bedriften hvor han får opplæring.

– Ecosør tar godt vare på meg som lærling. Og jeg får veldig god oppfølging. Her jobber jeg sammen med trivelige folk, understreker han.

Elevene Ørjan Lunde Soelberg (fra venstre), Celine Joli Einum og Samuel Arnvid Bjåstad Fleming er alle enige om at hvitt arbeid gagner velferdssamfunnet.

Svarte holdninger i endring

TRONDHEIM Ungdommer som tar yrkesfag er klare over konsekvensene om de jobber svart. Selv mener de mange tar for lett på det å jobbe uten å betale skatt.

TEKST OG BILDER **HÅVARD ZEINER**

– Betaler du ikke skatt, kan det ramme alle. Det kan også bli problematisk å få ny jobb om du har jobbet svart da du ikke får noen papirer på hva du faktisk har gjort, sier Samuel Arnvid Bjåstad Fleming til Yrke.

Han og medelevene Ørjan Lunde Soelberg og Celine Joli Einum er enige om at svart arbeid er en stor trussel mot velferdsstaten. Sammen med ti andre yrkesfagelever har de nettopp lært hvorfor svart arbeid ikke er noe å satse på.

RASKE RESULTATER Det er Skatteetaten som kjører undervisningsopplegget gjennom prosjektet Spleiselaget. Som navnet tilsier, handler det om at alle må bidra hvis velferdssamfunnet skal leve videre. Hvert år besøker Spleiselagets rådgivere 40.000 elever landet over.

I løpet av hver seanse Skatteetaten har med skoleelevene, kjøres undersøkelser. Resultatene viser at holdningene endres til det positive etter at elevene har vært gjennom programmet. Elevene blir blant annet spurt om de synes svart arbeid er et samfunnsproblem. En

undersøkelse gjort blant 12.400 elever på landsbasis viser en positiv utvikling. Undersøkelsene viser nemlig at 38 prosent av elevene er helt enige i at svart arbeid er et samfunnsproblem *for* de har tatt del i undervisningsopplegget. I etterkant av opplæringen svarer 66 prosent det samme.

– Gjennom dette opplegget forstår de fleste at de kanskje burde bidratt litt i stedet for å putte tusenlappene rett i lomma, sier Bjørn Naustan i Skatteetaten.

Sammen med kollega Kristina Reinholdtsen drar de hvert år rundt på en rekke videregående skoler i Trøndelag.

FÅR KONSEKVENSER Celine Joli Einum utdanner seg til maler på Charlottenlund videregående skole. Til høsten blir hun lærling i et større malerfirma i Trondheim. Hun vet selv at det å være

Denne trioen mener det å jobbe svart vil være med på å ødelegge arbeidskarriøren deres da en ikke får noe formelt bevis på arbeidserfaring om arbeidsgiveren har betalt deg svart. Fra venstre mot høyre: Samuel Arnvid Bjåstad Fleming, Ørjan Lunde Soelberg og Celine Joli Einum.

lærling i et firma som ikke har alt på stell, kan få konsekvenser. Selv vet hun om en elev som ble betydelig forsinket med fagbrevet fordi firmaet han jobbet i drev svart. I tillegg gikk selskapet konkurs.

17-åringen opplever at mange jevnaldrende tar for lett på det å jobbe svart.

– Det er få som tenker så langt frem i tid. En vil jo gjerne ha en fin bil, sier hun.

Ifølge Bjørn Naustan i Skatteetaten har staten i snitt investert 2,2 millioner i en 19-åring når man regner med barnetrygd, barnehage, grunnskole og videregående. Med en årsinntekt på rundt 400.000 kroner og 100.000 kroner i skatt, betyr det at personen må jobbe 22 år for å få tilbakebetalt denne «investeringen.»

Han sier det å jobbe svart fører til flere tapte rettigheter, blant annet retten til å få feriepenger.

– En lurer seg selv i rene kroner, sier han.

GODT FORNØYD Avdelingsleder for det studiespesialiserende programmet, Ivar Sognli, lovpriser opplegget Skatteetaten jevnlig gjennomfører på Charlottelund videregående skole.

Det hele startet rundt årtusenskiftet. Siden den gang er det kjørt årlige opplegg via skatteetaten i alle klasser på skolen, det vil si VG1 studiespesialiserende og VG2 yrkesfag og studieforberedende.

– Dette har vi gjort med svært stort hell. Totalt har vi hatt en fantastisk prosess sammen med Skatteetaten, sier han.

Selv kjenner han ikke til andre undervisningsopplegg fra en ekstern aktør som har truffet så godt med budskapet sitt. Han mener det er et stort pluss at Skatteetaten bidrar med spesialkunnskap.

– Vi er fornøyd med at de har klart å ta på pulsen på skiftende unge generasjoner de siste ti til 15 årene, sier han.

Kristina Reinholdtsen og Bjørn Naustan i Skatteetaten opplever at elevene får bedre holdninger etter et to timers kurs i svart økonomi.

I starten var imidlertid noen skepsis til undervisningsopplegget.

– Vi opplevde at flere mente at det ikke var så farlig med svart arbeid. En skulle bare gå inn i farens firma og tjene litt på si. Det er mye mindre snakk om svart arbeid i dag, sier Sognli.

BEKYMINGSVERDIG Prosjektleder i Samarbeid mot svart økonomi, Karl Børre Reite, sier at undersøkelser viser at ungdom i utgangspunktet har gode holdninger.

Han synes imidlertid at det er mer bekymringsverdig at mange elever svarer at skolen *ikke* har frontet en spesiell holdning mot svart økonomi. Heldigvis finnes det ifølge Reite mange lærere som arbeider aktivt med seriositet.

– Men det er fortsatt et stykke å gå før elevene opplever at skolen har en tydelig stemme på dette området, sier han.

Det er Samarbeid mot svart økonomi (LO, NHO, KS, YS, Unio og Skatteetaten) som eier Spleiselaget.

De arbeider også for å få offentlige og private innkjøpere til å etterspørre lærlinger i større grad. Reite er av den oppfatning at både lærebedriftene og innkjøperne tar ansvar.

– Det er et pluss i boka å ha lærlinger i en bedrift, sier han.

Den forebyggende innsatsen mot lærlinger og elever på yrkesfag skal ifølge regjeringen styrkes i løpet av 2018. Dette gjelder også satsingen Spleiselaget.

FAKTA SPLEISELAGET

- Skatteetatens hovedsatsing på ungdom heter Spleiselaget.
- Dette er et 90 minutters undervisningsopplegg for videregående skole, både studiespesialisering og yrkesfag.
- Hvert skoleår tar rundt 40 000 elever i hvert årskull del i opplegget.
- Temaene som tas opp er blant annet sammenhengen mellom verdiskaping, skatt og velferd, samt starthjelp i arbeidslivet.
- Skatteetaten har over 60 veiledere innenfor Spleiselaget. Disse er fordelt over hele landet.
- Spleiselaget eies av Samarbeid mot svart økonomi (LO, NHO, KS, YS, Unio og Skatteetaten), som arbeider holdningsendrende og forebyggende mot svart økonomi.

KILDE: SKATTEETATEN

Butikken der Ali jobber er en blanding av kiosk, posthus og en stor souveniravdeling.

Stortrives som lærlinger i Manchester

MANCHESTER Fatima hjelper de flyktningene som trenger det mest, Scott lager møbler av brukt treverk og Ali selger Manchester til turistene. Alle de tre norske lærlingene har funnet seg godt til rette i utlandet.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Tunge regnskyer henger truende over Princess Road da Fatima Khalid (19) kommer smilende ned gaten og smetter inn på det lille kontoret til Manchester Refugee Support Network. Det tar ikke lang tid før en hutrende kvinne står i dørsprekken og ber om hjelp, så den norske lærlingen må forklare at flyktningene må være litt tålmodige. Det er åpent for drop-in besøk først dagen etter.

Dette er ikke byens beste strøk, og overgangen har vært stor for Fatima, som i Norge er kontorlærling i Utdanningsdirektoratet.

SINE METODER Utadvendt er et godt stikkord for en egenskap som trengs å fikse den nye hverdagen, og både Fatima og de to andre lærlingene har hatt sine metoder for ikke å bli sittende på hybelen og sture i fritiden.

Midt i sentrum, rett ved Piccadilly

Gardens, finner vi Ali Safar Qolam Shah (25). Han er omgitt av knallrøde fotballtrøyer med Pogba, Lukaku og navnet til andre stjerner på ryggen. Når du er salgslærling hos Manchester Souvenirs, må du også kunne forklare nysgjerrige tilreisende hvorfor en flittig bie er et mye brukt symbol i byen. Overgangen er stor fra bensinstasjonen på Mangle-
rud i Oslo, der Ali har den ordinære læretiden sin. Nå perfektionerer han også engelsken og legger planer videre.

KUTTER PLANKER Ute på et stort industriområde litt utenfor Manchester sentrum står Scott Dannemark (23) og kutter velbrukte planker. Han er lærling i møbelsnekkerfaget, og i fotballbyen

Innenfor disse røde veggene har Fatima Khalid arbeidsplassen sin i Manchester.

Scott Dannemark fjerner spiker fra gammelt treverk hos Emerge Recycling. Det skal sorteres og settes i stand for å brukes på nytt.

har han funnet seg godt til rette hos Emerge Recycling. Dette er et privat gjenbruksfirma med tre underavdelinger, og oppgaven er å ta vare på brukt treverk, resirkulere papir og sørge for at mat som er på grensen til å gå ut på dato, blir delt ut til dem som trenger den. Stedet fungerer også som arbeidstrening for folk som av ulike årsaker har vært ute av yrkeslivet. Scott liker å ta i tak og er imponert over hvordan bedriften fungerer.

Fatima Khalid (19) er så utadvendt at hun har vært ute i Manchester og spist middag med en hyggelig jente hun tilfeldig traff da hun ventet på bussen. Det kommer også godt med å være opptatt av menneskene rundt deg når du er lærling hos Manchester Refugee Support Network. Organisasjonen har tre fast ansatte. Resten er frivillige.

FØRST PÅ JOBB Fatima er den første som kommer på kontoret den dagen Yrke er på besøk. Hun setter seg ved

pulten i det lille kontoret med telefon, pc og en rekke permer med opplysninger innen rekkevidde. En oppgave er å hjelpe flyktningene som kommer med å finne frem i papirjungelen slik at de kan komme seg videre i livet. En annen er å skaffe givere som kan bidra med penger til arbeidet med å hjelpe flyktningene. Det offentlige apparatet er ikke så godt utviklet i England som i Norge, så mange må sette sin lit til frivillige organisasjoner som denne.

Hverdagen for Fatima er svært forskjellig fra å være kontorlærling i fag- og yrkesopplæringsavdelingen til Utdanningsdirektoratet i Oslo.

– Som lærling kan jeg utforske faget, og begge steder lærer jeg så mye, sier 19-åringen entusiastisk. Fatima har gått salg og service på Nydalen videregående skole i Oslo. Holdningen til mange var at hun burde ha valgt noe annet, hun som hadde så gode karakterer.

– Det er litt rart, for jeg får en veldig allsidig opplæring nå.

– *Hvorfor valgte du å ta en del av læretiden din i utlandet?*

– Jeg elsker utfordringer og hadde lyst til å prøve noe nytt. Det var spennende å reise til Manchester, og jeg har også en del familie i dette distriktet, forklarer 19-åringen. Hun har vokst opp i Norge, mens foreldrene kommer fra Pakistan. Da hun søkte seg ut, visste hun ikke at det var Manchester Refugee Support Network som ville bli det nye lærestedet i tolv uker.

RØDE KORS Hjelpearbeid er ikke noe helt nytt. Fatima er engasjert i frivillig arbeid for Røde Kors der hun er norsk-trener for innvandrere.

– Det er viktig å kunne språket dit du kommer, og jeg sa til en kvinne at hun ikke kunne si at hun hadde vært giftig i ti år, ler Fatima. Hun snakker også engelsk perfekt, kan flere språk og er i gang med å lære seg arabisk.

Kvinnen som var på døren for å be om hjelp kommer tilbake. Fatima åpner

forsiktig og forklarer at hun må komme igjen dagen etter når det er drop-in.

– Jeg har egentlig ikke lov til å åpne når jeg er her alene, men hun var så kald og fortvilet. Forholdene er tøffe her. Flyktningene og asylsøkerne er stresset, uten papirer, penger eller arbeid, og jeg får høre utrolig mange sterke historier. Noen kommer også for å få hjelp med familiegjengforening.

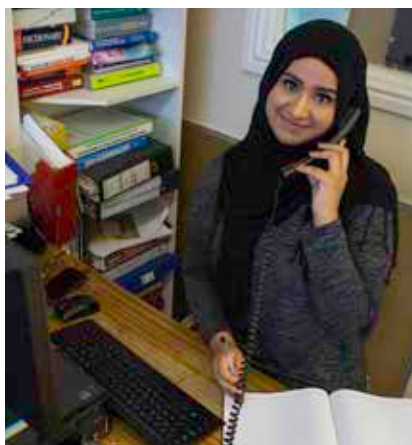
Den norske lærlingen har lagt merke til at flyktningene i England opplever mye mer rasisme enn det hun har lagt merke til hjemme.

– De forbindes med terror og kriminalitet og får et dårlig rykte slik at mange ikke vil hjelpe. Vi er mer menneskelige i Norge.

«NICE GIRL» Fatimas leder, Balay Kansay, kommer hastende inn og veksler noen hyggelige ord med Fatima før han setter seg på pulten sin.

– Nice girl, lyder den spontane beskrivelsen, før det blir utdypet det med at lærlingen fra Norge er hjelpsom og blid og gjør en masse nyttig arbeid.

– Vi på jobben her er som en familie, som også møtes på fritiden, sier Fatima. Hun har fått god trening i å fylle ut do-

Fatima Khalid har mange arbeidsoppgaver, og det er hektisk både via pc og telefonen. I tillegg til å bistå flyktningene må hun også være med på å skaffe penger til organisasjonen.

kumenter og finne frem i det engelske skjemasystemet.

Lærlingene i utlandet skal i utgangspunktet bo hos en vertsfamilie, og i mange tilfeller betyr dette et rom, uten at du blir en del av fellesskapet. For Fatima er det litt annerledes.

– Jeg bor hos en kvinne, som nesten er blitt som en ekstramor. Vi er begge veldig glede i film og går på kino sammen, og så spiser vi noe godt.

Neste målet for Fatime Khalid er å ta

fagprøven. Så er planen å ta påbygning for å ha mulighet til å studere statsvitenskap.

– Er det noe du er misfornøyd med i Manchester?

– Det offentlige transportsystemet er dyrt og uoversiktlig. På plussiden må jeg få med at det er moskeer over alt og jeg går der blant annet for å lære arabisk, sier Fatima Khalid, som gleder seg til at moren, tanten og en kusine skal komme på besøk om noen dager.

FOTBALL For nordmenn er Manchester og fotball sveiset tett sammen, og byen får besøk av fotballsupportere fra hele verden. Dette merker Ali Safar Qolam Shah (25) godt som lærling i salgssalg hos Manchester Souvenirs. Han kommer med en stabel røde fotballtrøyer på armen og henger dem på plass i hjørnet med alle United-effektene.

– Det kommer masse turister hit som vil ha med seg noe hjem, sier Ali. Selv er han opprinnelig Real Madrid-fan, men han blir mer og mer opptatt av det rødkledte laget i den engelske fotballbyen.

I Norge er Ali lærling på bensinstasjonen på Manglerud i Oslo.

Lærer å se faget på en annen måte

OSLO Norsk ungdom kan ha en del av læretiden sin i utlandet. Opplegget passer best for lærelystne elever som er klare til å ta en utfordring i ukjente omgivelser.

TEKST OG BILDE **KARI KLØVSTAD**

Nå er 60 lærlinger fra Norge spredd over store deler av Europa. Det er rundt tolv land med i dagens nettverk, som er en del av Erasmus+, og de unge har 48 forskjellige fag å velge mellom. I utlandet finnes et nettverk av partnere som ordner bedrift, bolig og språkkurs. Flertallet av lærlinger blir innkvartert

hos vertsfamilier, men det er stor forskjell på hvordan de blir integrert. Det er mulig å søke om stipendstøtte.

GIR RÅD Guillaume Jagle er rådgiver ved Akershus fylkeskommunes avdeling for videregående opplæring og koordinerer det internasjonale opplegget. Dette skjer i et samarbeid med Oslo. Hans erfaring er at lærlingene har

stort utbytte av utenlandsoppholdet på mange plan og kommer styrket hjem igjen. Men det er ikke sikkert det passer for alle.

– Aktive og engasjerte lærlinger klarer seg best i utlandet. Du må være litt nysgjerrig og ha lyst til å utfordre deg selv, sier rådgiver Guillaume Jagle.

De unge må søke for å komme med og gi en begrunnelse for hvorfor de ønsker seg til utlandet. Den norske bedriften, der lærlingen er til daglig, må også være enig i et slikt opplegg.

Til nå har utenlandsoppholdet vært

– Hvorfor søkte du deg til utlandet?

– Jeg ville gjerne til England for å lære språket bedre, se hvordan salg og markedsføring gjøres her og bli kjent med en ny kultur, forklarer den unge mannen, som kom til Norge fra Afghanistan for 16 år siden. Han gikk på Numedal videregående skole i Buskerud. Nå går læretiden mot slutten, og han skal ta fagbrev til våren.

HANDLER LITT Folk kommer og går i butikken. Noen skal til postkontoret, innerst i lokalet, andre kikker på souvenirene eller er bare innom for å handle litt i kiosken.

– Jeg har fått mange venner, både blant dem som jobber her, og de daglige kundene. På fritiden tar vi oss gjerne en tur ut i byen, spiser og har det hyggelig, sier Ali. Da han kom, kjente han ingen. Kveldene blir også brukt til å lese og lære engelsk bedre.

Når du jobber i Manchesters ledende souvenirutsalg, er det også forventet at du skal kunne en del om byen, som har sin historie helt tilbake til romersk tid. En bie går igjen på mange av varene i hyllene, og den symboliserer et flittig folkeferd og

Ali Safar Qolam Shah må svare på mange spørsmål om både fotballag og bier i suvenirbutikken i Manchester.

innsatsen de har gjort i industrien.

– Dette er slik jeg må kunne fortelle, sier Ali. I helgene har han reist på turer til Liverpool, Blackpool, Skottland og andre steder, for å se seg om når han har muligheten. Og til daglig trives han godt midt i byen, med mye folk, liv og arrangement på alle kanter.

Salgslærlingen har måtte skifte

vertsfamilie en gang. Han bodde først på et lite rom, som han fikk spørsmål om å dele med en til.

– De trengte nok pengene, mener Ali, som nå har funnet seg godt til rette et annet sted.

Ali Safar Qolam Shah vil gjerne fortsette å jobbe innen faget når læretiden er over.

Rådgiver Guillaume Jagle i avdelingen for videregående opplæring i Akershus kommune koordinerer arbeidet med utplassering av lærlinger.

på 13 uker, vår eller høst. Nå har det også kommet et tilbud som varer seks uker, slik at det skal være mulig å prøve

seg en kortere periode. Dette gir også flere sjansen til å forsøke seg ute.

ANNEN ARBEIDSKULTUR Utenlandsoppholdet starter med språkkurs, og så bærer det ut på arbeidsplassene.

– Lærlingene opplever en annen arbeidskultur, og det kan også være en annen måte å utføre faget på. Da kan de reflektere over hvordan vi har det i Norge, sier Guillaume Jagle.

Er du lærling i helsefag, kan du for eksempel oppdage at det er betydelig færre hjelpemidler ved utenlandske sykehjem enn det er her hjemme.

PERSONLIG UTVIKLING En ting er å oppleve faget fra en ny vinkel. En an-

nen er alt som følger med.

– Når du tør å reise til utlandet som lærling, skjer det også mye når det gjelder personlig utvikling. De må gjøre alt fra å forholde deg til et annet språk, til å ta bussen alene i Portugal eller et annet land. Du får en bedre kulturforståelse og lærer deg også å takle misforståelser, sier rådgiver Guillaume Jagle. Hans erfaring er at lærlingene kommer hjem fulle av opplevelser, og mange er også blitt mer takknemlige for det systemet vi har i Norge.

– Kommer det lærlinger til oss?

– Svært få, for det er for dyrt å oppholde seg i Norge, og bolig er det største marerittet, sier Jagle.

SIKKERHET – Jeg kunne aller helst tenke meg en jobb hos Securitas på Gardermoen, og kanskje en plass i sikkerhetskontrollen. Der må du også yte service, sier Ali.

– Vil du anbefale andre å ta en del av læretiden i utlandet?

– Ja, grip muligheten til å lære yrket også et annet sted. Du møter en ny kultur og får også mulighet til å bli kjent med folk fra andre nasjoner.

– Har du hatt noen tunge stunder?

– Det hender jeg savner Norge, der jeg har broren og onkelen min.

Dette blir det ikke så mye tid å gruble over, her i denne jungelen av souvenirer fra Manchester.

MØBELSNEKKER I et grønnmalt verksted, midt ute på et industriområde i Manchester, finner vi Scott Dannemark (23) fra Lier. Ordinært er han lærling i møbelsnekkerfaget i Bærum kommune, med sin egen far som læremester. Scott er glad i England, hadde hørt om muligheten for å reise ut, og grep sjansen da den bød seg. Men først tilbake til utdanningsløpet, som ikke har gått snorrett framover.

Scott Dannemark valgte helsefag på Lier videregående skole og fullførte ambulansfag, men han gikk aldri ut i lære. I stedet jobbet han litt i butikk, på sykehjem og lignende. De videre planene utviklet seg da han skulle få et eget sted å bo.

– Far er møbelsnekker, og da vi skulle sett i stand leilighet til meg i kjelleren, var jeg med på alle arbeidsoppgavene. Vegger, tak, kjøkken, bad, Scott ramser opp.

– Jeg oppdaget at det var gøy å snekre sammen og gjøre noe praktisk.

Scott søkte som voksenlærling, og fikk plass i Bærum kommune med faren som sjef.

– Et drømmeteam, er den spontane kommentaren, til den unge mannen, som har tilnavnet Pimpin tatovert på håndbaken. Dette er kallenavnet hans

Briljant, er ordet arbeidsleder Mechelle Gibbons beskriver Scott med. De to jobber ofte tett sammen med å behandle eller bygge av brukt treverk.

i skatemiljøet, og folk nær industriområdet i Manchester er blitt vant til å se den høye, lyse «vikingen» suse til og fra jobben på et lite skateboard. Dette er transportbrettet, og han har også et til som han bruker når han skal møte kompiser for å trikse på fritiden. Det er i skatemiljøet nær der han bor, han har funnet de nye vennene sine i Manchester.

MÅ JOBBE FOR DET Du må ta den sosiale biten alvorlig når du reiser ut, så du ikke blir ensom.

Dette har alle de tre norske lærlingene i Manchester lykkes med. De har også hatt et mål om å møte hverandre, men det skjer så mye på alle kanter, at dette har de ikke funnet tid til.

Hos Emerge Recycling er det 32 fulltidsansatte fordelt på de tre avdelingene. I tillegg er det rundt 50 frivillige. Mange av disse er i arbeidstrening for å komme seg tilbake til ordinær jobb.

Avdelingen der Scott jobber heter kort og godt Touch Wood. Der tar de imot alt av brukt treverk og sorterer det etter tresort, lengde og bredde før det får et nytt liv. Noe selges videre, mens

annet blir brukt til å bygge alt fra solide tremøbler til kasser av forskjellig slag. Dette skjer på bestilling fra kunder.

– Det er virkelig stilig med gammelt treverk når det blir høvlet, pusset og oljet, sier Scott, som trives godt i sin nye hverdag. Arbeidskameratene smiler og kommer med noen muntre tilrop da deres norske venn må posere foran kameraet.

Mechelle Gibbons er leder for avdelingen Touch Wood, og den engelske snekkeren har et ord hun mener er dekkende for den ivrige lærlingen.

FOTBALLTENT – Briljant! Dere kan være stolte av Scott, og vi skulle gjerne ha hatt ham her i ordinær jobb, sier Mechelle Gibbons.

Scott hadde ikke noe nært forhold til Manchester som fotballby.

– Far og en kollega kom over, og vi dro på United-kamp på Old Trafford. Da ble jeg heltent.

– Har du fortsatt å gå på kamper?

– Nei, det er altfor dyrt, sier lærlingen.

Når Scott Dannemark kommer hjem til Norge, starter for alvor forberedelsene til svenneprøven til våren.

SETT SPOR

Les mer om opptakskrav og
jobbmuligheter på
www.ntnu.no/studier/byrk
Intervjuer med studenter/
tidligere studenter finner du under
STUDIEMILJØ

Søknadsfrist 15. april
www.samordnaopptak.no

BLI KVALIFISERT SOM YRKESFAGLÆRER!

NTNU tilbyr høsten 2018 yrkesfaglærerutdanning (bachelor) i bygg- og anleggsteknikk, elektrofag, teknikk og industriell produksjon, restaurant- og matfag, helse- og oppvekstfag.

Studer hjemmefra

Treårig yrkesfaglærerutdanning ved NTNU er et samlingsbasert studium med kun tre ukessamlinger i semesteret. De fleste samlingene er i Trondheim. Noen samlinger kan bli lagt til Gjøvik eller Ålesund. Internett brukes aktivt til kommunikasjon, læring og oppgaveløsning. Praksis kan tas på hjemstedet. Du kan søke om å få ta eksamen på hjemstedet.

Det kan søkes om et stipend på 200.000 kr via din fylkeskommune.

Elever i fyr og flamme

GREÅKER Elevene var bokstavelig talt i fyr og flamme da yrkesfagene fikk vist seg frem på Greåker videregående skole i januar. For fremtiden er å bruke både hodet og hender.

TEKST KIRSTI HOVLAND BILDER TOM-EGIL JENSEN

– Vi må snakke opp yrkesfagene, sier Magne Hagen, fagkonsulent i Østfold fylkeskommune som sto bak arrangementet «Vi bygger Norge».

Denne dagen er håndverksbransjen på skolen med sine fagfolk og viser hva som faktisk skjer. Det bygges kjøkken og tak, med «ordentlige flammer som om det skjer i virkeligheten», sier Hagen.

Elevene fikk i tillegg legge og skru opp røranlegg og kjøre anleggsmaskiner. De kunne også være med på å kle en vegg sammen med tømmerlæringer. Det rekrutteres på høygir til de yrkesfaglige alternativene. For det haster.

– For å si det som Jonas Gahr Støre sa da han deltok på vårt bransjetreff «Vi skal bygge Østfold» for to år siden: «Noen skal bygge landet. Vi har store oppgaver i Norge fremover hvor byene skal moderniseres», påpeker Hagen.

Årsaken til gjennomføringen av «visningsdagen» er å gi elevene innblikk i både kjente og ukjente fag.

– Gi inspirasjon til å se nye muligheter og bruke hele «utdanningsvifta», sier Magne Hagen.

Etter flere år med sviktende søkertall til bygg- og anleggsgfagene startet Østfold fylkeskommune opp med rekrutteringstiltak sammen med bransjene og videregående opplæring. De siste to årene har de videregående skolene i Østfold hatt en økning på 50 prosent til bygg- og anlegg.

– Trenden har snudd ettersom bygg- og anlegg i Østfold blir sett på som en mer seriøs bransje. Det er ryddet opp i svart og for mye fremmed, ustabil arbeidskraft. Nå er dette en bransje der det også er læreplassgaranti i faget. Det er viktig at også de

mindre populære fagene som takteker, blikkenslagere, malere og betongfag får vist seg frem for profesjonelle utøvere, lærlinger og lærere, slik at vi også kan få flere søkere til disse fagene, sier Magne Hagen.

SKRIKENDE BEHOV – Et skrikende behov, slik beskriver Ragna Berg, fagkonsulent ved Senter for opplæring i anleggsgartnerfaget (SOA), behovet for fagarbeidere og lærlinger i anleggsgartnerfaget.

– Dette er en utdanning der man kan regne med å få lærlingplass. Bransjen i noen fylker gir også læreplassgaranti, men uansett garanti eller ikke, er dette noe som løser seg for dem som velger denne retningen, presiserer Berg.

– Det er også mange muligheter for videreutdanning på fagskole- og

▲ Sindre Dahl (16) og Anthien Trina (19) går begge på VG1 og tror et arrangement som dette vil påvirke valget de skal ta videre. – Vi håper å få impulser her i dag som kan gi oss en retning videre, sier de to.

◀ Ronny Graskopf fra opplæringskontoret Lærling Øst fikk stor publikumsskare med seg der det legges asfalt på et tak. Asfalten varmes opp slik at den blir tett. Så vil tiden vise om flammene her gjenspeiles i rekrutteringen til faget ...

▲ Sverre Sandbakken, leder av Rørlegger-bedriftens opplæringskontor er veldig glad for entusiasmen han møtte fra disse to 16-åringene, Joakim Olav Myhre (t.v.) og kameraten Martin Holmskog. – Vi sliter med å fylle opp lærlingplassene. Alle som vil, som har bestått og som har holdt seg innen fraværsgrensene, får lærlingplass, sier Sandbakken.

universitetsnivå etter å ha oppnådd fagbrev i anleggsgartnerfaget, som eksempelvis anleggsgartner teknikker, arborist, landskapsingeniør og mesterbrev, sier hun.

– *Hvor er jobbene?*

– Størstedelen av jobbene er i private anleggsgartnerfirma som jobber med store og små nyanlegg fra de store offentlige anleggene til de små privathagene samt innen vedlikehold av veier, plasser, parker og hager.

Stian Braathen (19) demonstrerer deling av brostein og hugging av skifer. 19-åringen er anleggsgartnerlærling. Han synes virkelig han har havnet på riktig hylle:

– Dette er et fag som er veldig utfordrende og der du får brukt hjernen. Alt hva en gartner gjør setter spor etter seg.

SKAPER INTERESSE Joakim Olav Myhre (16) og kameraten Martin Holmskog (16) går begge på VG1, bygg og anlegg på Greåker. De har planer om å utdanne seg til rørleggere. Skolens ar-

rangement med å vise frem bygg- og anleggsgartnere har inspirert dem til å tenke videre:

– Innen rørleggerfaget finnes det flere muligheter. Du trenger ikke å jobbe 40 år som rørlegger innen samme bedrift. Det finnes flere yrker, som KEM-ingeniør, som står for klima, energi og miljø.

– Jeg visste ikke at det var så mange muligheter som rørlegger. Jeg ble sjokkert, positivt sjokkert, altså, sier Joakim.

Sindre Dahl (16) og Anthien Trina (19) går begge på VG1 og tror begge et arrangement som dette vil påvirke valget de skal ta videre. 19-åringen har tatt «de viktigste fagene» innen studiespesialisering fra før, men har kommet til at han vil innom en yrkesfaglig studieretning først.

– Jeg kjenner meg ikke moden nok til å studere videre. Når jeg har tatt en mer praktisk utdanning og føler meg mer moden for det, kan jeg kanskje ta en høyere utdanning igjen.

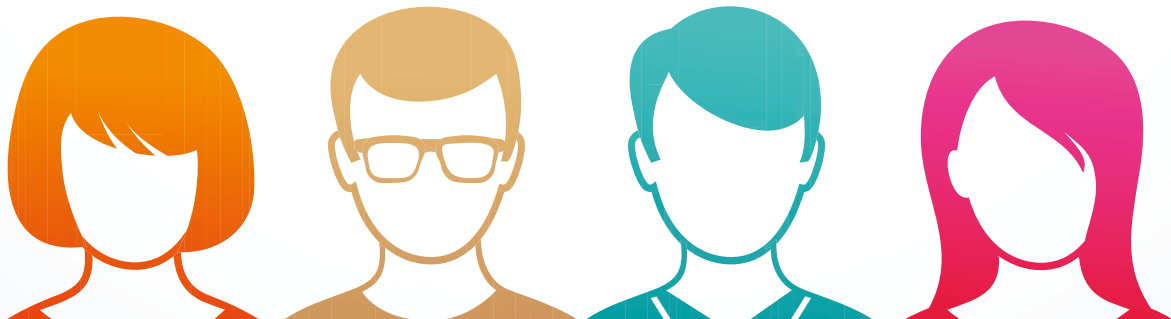
– Her i dag får man vite mer om yrkene man vil gå inn i og det blir sikkert skape mer interesse for nettopp å ta det valget, sier Sindre.

SOLIDE UTSIKTER Ole Ystehede, direktør i entreprenørforeningen Bygg og Anlegg Oslo, Akershus og Østfold (EBAO) mener det ikke minst er informasjonen ut til elever og foreldre som samlet har betydd mye for rekrutteringen til yrkesfagene:

– Vi har forsøkt å være tydelige på at markedsutsiktene er svært gode i vår region, og at utsiktene til lære plass og jobb er solide. Derfor har vi også gitt lære plassgaranti for kvalifiserte søkere, og har formidlet dette gjennom både kampanjer, skolen og på messer. Kurs i bygging av småhus på ungdomstrinnet har vært med på å vekke interessen, skolene har vært flinke til å gi elevene rett råd for fremtidig yrkesvei, og bedriftene stiller opp og tar imot elever på utplassering. Nå begynner vi å høste frukter av dette, sier Ystehede.

Ba elevene si det om yrkesfag

Illustrasjon: Stock Adobe

OSLO Landets største avis har denne vinteren gjennomført en skrivekonkurranse for elever på yrkesfag. Vinneren imponerte kunnskapsministeren så mye at han ble kalt inn til møte for å fortelle om dødtiden på skolen.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG

Aftenposten har gjennom sine Si ;D-sider hver dag tekster skrevet av ungdommer. I vinter har avisen rettet søkelyset mot yrkesfag, og utfordret yrkesfagelever til å bli med på en skrivekonkurranse. De tre vinnerkronikene er trykket i avisen, i tillegg til fire andre innlegg.

– Vi ser at elever på yrkesfag er en vanskelig gruppe for oss å nå på Si ;D.

Veldig mange av dem som skriver til oss, går studiespesialiserende linjer. Det er en utfordring, ettersom vi ønsker at alle elevgrupper skal delta i det offentlige ordskiftet, sier Amalie Lereng, ansvarlig for Si ;D-sidene i Aftenposten.

– Den andre grunnen handler om innsikt. Som vi skriver i konkurranse-teksten: Mange voksne mener mye om frafallet på yrkesfag, men det er sjelden vi hører fra elevene selv i mediene. Det ville vi gjøre noe med. De sitter på en unik innsikt, sier Lereng.

Vinneren ble Waheed Ahmed Sheikh (17) som går elektrofag på Strømmen videregående. Hans tekst imponerte så mye at den ferske kunnskapsministeren Jan Tore Sanner har invitert ham til sitt

Amalie Lereng er ansvarlig for Si ;D-sidene og satte i gang yrkesfagprosjektet.

Foto: Aftenposten.

kontor for å få en gjennomgang av det Ahmed omtaler som dødtid i undervisningen, altså tid som går med til ting som ikke er viktig for faget.

FØRTE LOGG – Jeg satte opp en daglig logg og analyserte hva vi brukte tiden på, og jeg ble sjokkert over det jeg fant. Jeg fant ut at i utplassering så lærer vi noe 87 prosent av tiden, mens på skolen er det bare 35 prosent. Til sammen var det 50 prosent av tiden som var bortkastet i løpet av et skoleår, sier 17-åringen til Yrke.

Kunnskapsministeren tok uoppfordret opp temaet i samtale med Yrke og understreket at nettopp denne dødtiden var noe han også ville til livs.

Waheed Ahmed Sheikh mener lærerne må ta grep for å gjøre skolegangen mer nyttig. Det vil også få færre til å droppe ut, eller søke seg over til

andre linjer, mener han. Fellesfag med lite yrkesretning og lærere som lar elevene gjøre litt som de vil, gjør at det flyter ut, sier elektroeleven.

– Vi skal gå på skolen for å lære, og det føler jeg ikke at vi gjør. Jeg mener at fellesfagene må bli mer yrkesrettet, at i engelsken bør fokuset være på å lære begreper og verktøy på engelsk. Vi har hatt fagspråk i norsken, og det var kjempekult. Og lærerne må få kontroll over timene sine. Når de gjør det, følger elevene med, sier 17-åringen.

Han er også frustrert over at verktoyene de bruker på skolen, ikke er de samme som han møter ute i arbeidslivet.

– Det kan føles som om verden går framover, men hvis du begynner på yrkesfag, føles det som om verden går bakover, sier han.

Den engasjerte eleven understreker at elevene må respektere lærerne og gjøre jobben selv også. Men at det blir lettere for alle dersom undervisningen er god, alle får praksis- og læreplass og utstyret er moderne.

– En ting jeg skrev i den analysen jeg sendte til Jan Tore (Sanner), er at fra andre semester i åttende klasse burde elevene sammen med foresatte ha møter med skolen om hvilken vei man skal gå. Det må begynne tidligere enn i dag. Jeg er fra 2000, og mange rundt meg har allerede byttet linje fordi de valgte feil, sier han.

At Aftenposten ville rette oppmerksomheten mot yrkesfagene, er han veldig fornøyd med.

– Da jeg så det tenkte jeg bare wow så kult, det der vil jeg være med på og vinne.

MANGE DELTOK Aftenposten er godt fornøyd med responsen de har fått på skrivekonkurransen.

– Responsen har vært god. Mange har tatt kontakt og takket for at vi setter et så viktig tema på dagsordenen. Ekstra gledelig er det også at flere yrkesfagelever, som ikke deltok i kon-

kurransen, har hekket seg på i ettertid og sendt inn innlegg til oss, sier Lereng.

– Jeg opplever at de som har skrevet, er like engasjert som i alle andre konkurranser vi har. Nå er denne konkurransen smalere – i og med at den retter seg mot bare én elevgruppe, men antall innsendte bidrag er på nivå med forrige konkurranse vi hadde (om ungdom og valg), sier Lereng.

Hun trekker fram følgende problemstillinger som går igjen i flere av tekstene de fikk inn:

– Skammen over å ha valgt yrkesfag. Nesten alle som skrev til oss, skrev om fordommene de møter. Både fra venner, familie, ukjente og rådgivere. «Er du ikke for smart til å gå yrkesfag» er en gjenganger ungdommene forteller om. Dette var det soleklart flest skrev om.

– Et ønske om bedre informasjon om yrkesfag i grunnskolen.

– Flere praktiske fag allerede fra barneskolen av – for å unngå at praktisk sterke elever blir skoletapere og får et dårlig forhold til skole.

– Når de først har startet på yrkesfag, ønsker mange seg en bedre kombinasjon av teori og praksis. Noen ønsker mindre fellesfag og forstår ikke hvorfor de skal lære om Ibsen når de utdanner seg til tømrer. De vil heller bruke tiden på å lære om yrkesfaget sitt. Andre ønsker at den yrkesfaglige teorien i større grad skal integreres i den praktiske undervisningen.

– Flere som går på SSSI-linjene, skrev til oss fordi de ønsket å fortelle andre om hvor god denne ordningen er – de ønsker at flere skoler skal få dette tilbudet.

– Bedre lærere som ser hver enkelt elev og tar i bruk nye og spennende læringsmetoder.

ENGASJERT UNGDOM Selv om det var et særegent fokus på yrkesfag i avisens spalter nå i vinter, er innlegg om utdanning generelt det Aftenposten får inn mest av.

Waheed Ahmed Sheikh skrev vinnerteksten og fikk møte kunnskapsministeren. Foto: Privat.

– Ja, alt som har med skole å gjøre engasjerer mange av dem som skriver til oss. Det er nok det temaet flest av våre skribenter er opptatt av. Men når det kommer til utdanningsvalg, handler det for det meste om høyere utdanning. Flere er blant annet engasjert i opptak til lærerutdanningen og kravene som stilles der. Men det skoletemaet vi får inn soleklart flest innlegg om, er lekser. Skolesaken som har engasjert mest så lenge jeg har jobbet på Si ;D, er fraværsgrensen. Ellers får vi inn skoleinnlegg om alt ifra heldagsskole, karakter i gym, sen skolestart, skolehelsetjenesten, skolemat. Listen er veldig lang, sier Lereng.

YRKE-profilen:

HVEM: Jan Tore Sanner

ALDER: 52 år

STILLING: Kunnskaps- og integreringsminister fra 2018 og nestleder i Høyre.

UTDANNING: Gikk allmenfaglig linje med samfunnsfag på Nadderud videregående og har studert markedsføringsledelse, markedskommunikasjon og markedsøkonomi.

LESER HELST: Nyheter på nett, og gode bøker i ferien.

HØRER HELST PÅ: P2 nyhetsmorgen og musikk når jeg jobber.

FAVORITTFILM: Cinema Paradiso og julefilmer fra begynnelsen av november.

BRENNER FOR: Menneskerettigheter og Stabæk fotball.

HOBBY: Hobbygartner, Stabæk fotball og slalåm.

Jan Tore Sanner har fortsatt flytteeskene stående på sitt nye kontor i Kunnskapsdepartementet. Det er mye som skal på plass, og mye som skal læres, når en statsråd bytter kontor.

Ringene sluttet for Høyre-toppene

OSLO Høyre-nestleder Jan Tore Sanner vil gi Skole-Norge tillit og handlingsrom, men strenge krav til resultater. Han har fått drømmejobben som kunnskapsminister.

TEKST **SNORRE SCHJØNBERG** FOTO **WERNER JUVIK**

Sanner var en av de mest omtalte statsrådene i Solberg-regjeringens første periode. Som kommunal- og moderniseringsminister hadde han ansvar for den viktige og omstridte kommunereformen. Nå tar han over for Torbjørn Røe Isaksen, får ansvaret for integrering også, og lar Venstres Iselin Nybø styre den høyere utdanningspolitikken.

– Jeg regner med at du ville bli kunnskapsminister selv?

– Ja, ellers ville jeg ikke blitt det!

Jeg satt i Utdanningskomiteen i min første periode på Stortinget (1993-97), da hadde vi debatten både om reform 94 og reform 97. Mye av mitt politiske engasjement helt fra Unge Høyre-tiden handlet om skolepolitikk. Når jeg har fått spørsmål om hva som er den viktigste saken for Høyre, har jeg alltid svart skolen, sier Sanner.

VIKTIGE REFORMER Høyre-nestlederen tar imot Yrke i sitt nye kontor et lite

steinkast fra Karl Johan. I gamle banklokaler skal Sanner styre den norske skolepolitikken de neste fire årene.

– Det er ikke en nedgradering fra kommunaldepartementet, der du hadde ansvar for en av regjeringens viktigste reformer?

– Jeg stortrivdes som kommunal- og moderniseringsminister, men da jeg fikk spørsmål om hva jeg ville være hvis jeg ikke skulle være det, så var det kunnskapsminister. Nå har jeg fått

ansvaret for to andre viktige reformer. Det ene handler om integreringsløftet som er svært viktig. Hvis du skal bli en fullverdig del av det norske samfunnet må du lære norsk og komme i jobb. Utdanning, kompetanse og integrering henger tett sammen. Vi skal reformere hele introduksjonsordningen og få til bedre integrering, sier Sanner.

– Den andre store reformen er kompetansereformen, at vi skal lære hele livet. Når digitaliseringen fører til at arbeidsoppgaver blir automatisert bort, må vi sørge for at man kan bygge kompetanse gjennom hele livet, sier Sanner.

LANDET RUNDT Som kommunal- og moderniseringsminister skrot rådgiverne hans av at det knapt har vært noen statsråder som har besøkt så mange kommuner som Sanner.

– Det betyr at jeg kjenner Kommune-Norge, og nå gleder jeg meg til å besøke barnehager, skoler og læringer ute i bedrift. Løfte fram de gode historiene.

– *Har du noen personlig ambisjon for jobben?*

– Det viktigste er at det ikke handler om meg, men hva vi får til for barna våre.

– *Men du skal være den som driver det fram?*

– Ja, og det har jeg jo litt erfaring med fra kommunal- og moderniseringsdepartementet. Noe av det jeg mener er viktig er at vi lykkes med å løfte yrkesfagene. Vi er i ferd gjennom fagfornyelsen og en rekke andre tiltak, med å løfte statusen og mulighetene til de som velger yrkesfag. På integrering må vi også lykkes bedre enn vi har gjort, sier Sanner.

– *Da skal det stilles strengere krav til skoler og barnehager?*

– Ja, og til kommunene som barnehage- og skoleeier og ansvarlig for introduksjonsordningen vi bruker om lag 17 milliarder i året på. Kommunene

Høyre-nestlederen poserer villig på en skolebenk fra slutten av 1800-tallet.

skal ha handlingsrom til å finne de gode løsningene, men vi kan ikke fortsette å betale ut milliardbeløp uten krav til resultat. Tillit og handlingsrom, men krav til resultat, der kommer jeg til å være tydelig, slår Sanner fast.

NY MANN – SAMME POLITIKK Hans forgjenger Torbjørn Røe Isaksen ble en populær mann i Skole-Norge.

– *Hva blir forskjellen på Torbjørn og Jan Tore?*

– Vi er fra samme parti, så politikken er den samme. Men utfordringene endrer seg over tid. Det betyr at det nå er integrering og kompetansereform som blir de store prosjektene, samtidig som vi skal løfte yrkesfagene og fortsette med tidlig innsats.

En ting regjeringen skryter av når det gjelder yrkesfag, er at det offentlige er blitt flinkere til å ta inn læringer. Det er noe Sanner jobbet med allerede som moderniseringsminister.

– Jeg ringte rundt til statsrådene og spurte om de hadde læringer i departementene. Eller jeg var mer freidig enn som så. Jeg sa til en statsråd at nå er du den eneste uten lærling. Så ringte jeg til neste og sa at nå er du den eneste. Vi ledere i offentlig og privat sektor må ta et personlig ansvar for å få inn flere læringer, sier Sanner.

Allerede under forhandlingene

med Venstre på Jeløya ble det klart at regjeringen vil opprette et praksisrettet valgfag i ungdomsskolen. Det håper Sanner skal hjelpe skoletrøtt ungdom samtidig som det motiverer flere, og særlig jenter, til å velge yrkesfag.

– *Hvordan har du så langt opplevd samarbeidet med Skole-Norge?*

– Det er godt klima. Lærere er engasjerte og det synes jeg er bra. Jeg følger mange lærere på Twitter, og ser engasjementet der. Jeg har etablert en god dialog med Steffen Handal og Utdanningsforbundet, og sagt at jeg håper de vil oppleve meg som en lyttende og tydelig kunnskapsminister. Det er min ambisjon. Så har jeg en forventning om at lærere og UDF er kritiske og konstruktive, sier Sanner.

PERSONLIG ANSVAR Som kommunalminister var Sanner opptatt av å forberede landet på automatiseringen vi står overfor. Det vil skolene merke.

– Ja, det kommer til å stå høyere på dagsorden framover, men det skal være et pedagogisk verktøy. Det digitale må være en integrert og naturlig del av fagene. Og da mener jeg det kommer til å bli like viktig framover som det blyanten var da jeg gikk på skolen.

På sin Facebook-side har Sanner allerede varslet at regjeringen vil markere Yrkesfagenes år 2018.

– Først og fremst skal vi fortsette og forsterke satsingen på yrkesfag. Noe av det som plager meg er en del av fordommene som vi vet er mot yrkesfag i samfunnet. Si ;D i Aftenposten hadde en skrivekonkurranse nå der ungdommer skrev lengre artikler om fordommene de hadde møtt. Flere hadde fått høre at du er jo så flink, så hvorfor skal du kaste bort livet ditt på yrkesfag. Det er fordommer jeg føler et medansvar for å ta et oppgjør med. Yrkesfag er en studieretning som åpner muligheter.

Skuffet elev-politiker:

- Yrkesfagelever engasjerer seg ikke like mye

ASKIM Elevorganisasjonen i Østfold mener yrkesfagelever er vanskeligere å engasjere politisk. De vil gjøre mer for å få yrkesfagelevne med på laget.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG

Lukas Kleven er selv lærling som industrimekaniker, og politisk nestleder i elevorganisasjonen i sitt hjemfylke. Han ble ikke overrasket da han leste Yrkesoversikt over utdanningsnivået til norske topp-politikere, som viser at bare en av fem har yrkesfaglig bakgrunn.

Kleven mener det er uheldig at yrkesfagelever er mindre engasjert enn de på andre linjer.

– Man ser ofte at yrkesfagelever ikke engasjerer seg like mye politisk som studiespesialiserende elever. I Elevorganisasjonen synes vi dette er svært uheldig, og vi skulle gjerne sett et større engasjement. Grunnen til dette er uvisst, men det kan tenkes at engasjement ikke nødvendigvis formes av studieretning, men heller at engasjerte, unge mennesker velger mer prestisjefylte utdanningsløp, sier Kleven.

Han forteller at Elevorganisasjonen i Østfold jobber aktivt med å få yrkesfagelever til å engasjere seg mer enn de gjør i dag.

USIKKER TIP-GUTT MOT ELITEN – Derfor ønsker Elevorganisasjonen i Østfold å danne et lærlingeråd, og forhåpentligvis vil dette øke engasjementet på generell basis. Trolig kan lav politisk deltagelse skyldes for få arenaer for yrkesfagelever og -lærlinger, men med et lærlingeråd tror vi at dette vil snu når man får et organ som bare omfavner dem, sier Kleven.

Lukas Kleven er politisk nestleder i Elevorganisasjonen Østfold, og mener det må gjøres en jobb for å få flere yrkesfagelever til å engasjere seg. Her sammen med resten av styret i Østfold. Foto: Privat.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen slo overfor Yrke fast at han ikke oppfatter noen forskjell på engasjementet til elever på yrkesfag og studiespesialisering. Kleven forteller at det ikke bare var lett for ham som en TIP-gutt å skulle heve stemmen i skolepolitikken.

– Det er flere som er som meg, men vi er dessverre for dårlig representert. Jeg har alltid interessert meg for poli-

tikk og liker å engasjere meg i miljøene jeg befinner meg i. Min organisatoriske reise begynte i elevrådet på Askim VGS. Jeg ble svært provosert av at yrkesfagelevne ble behandlet forskjellig fra de studiespesialiserende elevene på skolen, og syntes det var for urettferdig til ikke å prøve å gjøre noe med det. De hadde bedre skolebygg, bedre utstyr og de hadde langt færre lærerløse timer enn oss. Min nærmeste arena var

elevrådet, så jeg stilte og ble valgt som tillitsvalgt i klassen, og deretter styremedlem. Etter å ha surret der en stund, begynte jeg å reise på arrangementer med EO, og ble etter hvert tillitsvalgt selv, sier Kleven.

– Kanskje er det mange yrkesfagselever som observerer disse forskjellene, men er redd for fordommer rettet mot yrkesfag. Tro meg, i starten oppleves det veldig skummelt å skulle gå imot «eliten» av norske elever som en usikker TIP-gutt, legger han til.

TROR PÅ YRKESFAG Kleven mener det kan bli mye prat og lite handling når nesten alle politikerne som skal legges til rette for en yrkesfaglig satsing har en annen bakgrunn.

– Jeg forstår jo at det kan være vanskelig å utarbeide en ny utstyrspark for bygg- og anleggselever, hvis man ikke vet hvordan dagens byggindustri fungerer. Nettopp derfor trenger vi flere

politikere med yrkesfaglig bakgrunn, ikke gråhårede, dresskledte menn som pusher 50, sier Kleven.

– For å trekke mer deltagelse ut i det politiske landskapet tror jeg også vi må ha politikere som har gått den samme veien – noen som viser at engasjement ikke dannes i realfagstimene. Jeg tror på yrkesfagselever, lærlinger og hånd-

verkere, og det synes jeg de politiske partiene også burde, slår Kleven fast.

Faksimile Yrke 4/2017

FAKTA:

Vi sjekket utdanningen til over 250 stortingsrepresentanter, statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere i departementene.

For Stortinget er tallene slik:

Videregående (159 representanter har oppgitt sin videregående utdanning)
Studieforberedende (80%)
Yrkesfag (16%)
Begge (2%)
Ingen videregående (2 %)

Høyere utdanning (166 representanter har oppgitt høyere utdanning)
Fullført bachelorgrad eller høyere og tilsvarende: 66 %
Høyere utdanning uten grad: 19 %
Ingen høyere utdanning: 15 %

LES YRKE
PÅ NETT >

utdanningsnytt.no/
yrke

Foto: Shutterstock

YRKE

UTDANNINGSNYTT.NO

«Du, dreit jeg meg skikkelig

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

ILLUSTRASJON **LENE BAKKE JACOBSEN**

Det var en av de dagene da jeg nesten ønsket jeg ikke hadde stått opp. Ute blåste det. Og det var tett snødrev i lufta. Selvsagt var et mye trafikk langs hovedveiene denne dagen, og selvsagt var vi litt etter skjemaet da min bedre halvdel endelig kunne slippe meg av foran jobben i Hausmanns gate i Oslo. Da var det temmelig deilig å kunne sette seg ned med en kaffekopp – ha et lite morgenmøte med meg selv. Mange blanke arbeidstimer kunne gi god produksjon.

Så ble det å snu i døra. Telefon fra skole om sykt barn. Ja, ja. Den bedre halvdelen satt i møter. Nå gjaldt det å hutre seg til Oslo Sentralstasjon. Rekke toget. Temmelig andpusten og trøtt av igjen å ha følelsen av ikke å kunne innfri, tok jeg

plass i togkupeen. Fant fram mobilen, nå var det bare å sende e-post til sjefen om sykt barn. Igjen ...

I øyekanten spottet jeg to gutter jeg egentlig kunne tenkt meg å ha litt lenger unna. Ikke fordi det var noe feil med dem, men fordi de var fulle av adrenalin og temmelig høyrøstede – ikke akkurat det jeg trengte der og da.

Men det skulle vise seg at for en av dem ble morgenen enda verre enn min. Vi hadde nemlig ikke kjørt langt ut fra perrongen på Oslo S før døren gled opp foran oss. Inn kommer fire uniformerte billettkontrollører.

Selv holder jeg nå panisk i billetten jeg akkurat har kjøpt. Ettersom jeg nyter godt av samkjøring til jobb, har jeg ikke månedskort og er stadig litt i tvil om jeg har kjøpt billetten på riktig måte, i hvert fall når kontrollører dukker opp. «Burde

ut nå, eller?»

jeg sittet i konduktørvogn», tenker jeg. «Skulle billetten vært stemplet?».

Alt er heldigvis i skjønneste orden. Det er det ikke tvers over midtgangen.

«Jeg har ikke billett», hører jeg en av guttene si. I et tonefall som røper at gutten åpenbart har foreldre med det vi pleier å kalle fremmedkulturell bakgrunn.

«Men det pleier alltid å gå bra», fortsetter han. «Jeg har glemt skolekortet min før, men det gikk bra, jeg har billett, jeg bare glemte den i morges».

«Du må ha gyldig billett», hører jeg kontrolløren si.

«Jammen jeg hadde dårlig tid, og jeg måtte rekke skolen», fortsetter gutten. Enda høyere denne gangen:

«Det har alltid gått bra. Jeg må på skolen».

Kontrolløren, overraskende mild i stemmen, lar seg ikke avspore. «Slike situasjoner har nok hun taklet før», tenkte jeg.

«Hvor gammel er du. Er du voksen?»

«Voksen, jeg er 19», svarte gutten.

Nå er han tydelig amper og stresset. Lener seg fremover. Får kameraten som har gyldig billett inn i diskusjonen. «Ikke sant, dette har alltid gått bra før!»

Kontrolløren er fortsatt ikke enig. Nå kommer enda en av de uniformerte til, følger godt med på situasjonen. Helt presist, ikke som et valg, men mer som et ultimatum, fortsetter hun: «Da kan du velge mellom å betale et gebyr på 950 nå, eller du får en giro på 1150 kroner. Hva er adressen din?». Ordene kommer i en mild tone. Men virker som piskesmell på gutten. Han rykker enda lengre fremover, nesten ut av setet.

Med ord og kroppsbevegelser viser han nå helt tydelig at det er helt uaktuelt å betale 950 kroner.

Selv sitter jeg nå nesten oppi vinduet på min side av midtgangen. Det føltes ampert.

«Men har du gyldig legitimasjon», fortsetter kontrolløren.

«Hører du ikke, jeg glemte jo billetten min fordi jeg hadde dårlig tid, jeg har ikke med meg noe som helst».

«Men hva er adressen din, og hva heter du?». Nå ber hun gutten stave navnet, gir det til en tredje av kollegaene som nå er kommet til. Han ringer inn opplysningene, men får ingenting til å stemme:

«Det bor ingen som heter det på den adressen».

Igjen må gutten stave navnet. Igjen uten treff.

«Det er veldig alvorlig om du oppgir falsk identitet, det er straffbart», fortsetter kontrolløren nå.

«Det er det jeg heter, og det er riktig adresse», svarte gutten, nå tydelig presset og stresset.

Det er en del frem og tilbake om falsk identitet.

«Du kan ringe læreren min», kommer gutten plutselig på. Nå veldig insisterende.

«Ja, kan jeg bruke din telefon da, slår du nummeret for meg?»

Det virket som en evighet, ring, ring fra øret til kontrolløren.

Plutselig svarer læreren.

«Ja, god dag dette er NSB billettkontroll. Jeg har en som sier han er din elev, og han har ikke gyldig billett, og jeg kan ikke finne ham med det navnet og den adressen han oppgir.»

Det snakkes i andre enden.

Ja, han heter ..., og bor i ... svarer kontrolløren, ny pause.

Lyden fra stemmen til læreren hørtes langt borte fra.

«Javel, så det er det han heter, ja. Kan du forklare ham hvor alvorlig det er å oppgi falsk identitet? Kan dere ta en snakk om det?»

Kontrollørene er ferdige med sin jobb. På andre siden av midtgangen er stemningen blitt en helt annen. Gutten snakker med læreren sin, han er lys og flau i stemmen, og sier flere ganger, «Ja jeg skjønner det, ja jeg skjønner det».

«Men jeg ville ikke gi riktig navn, fordi jeg har ikke råd til å betale de pengene», hørte jeg ham si. Og så «Og hun var så fæl hun dama, ga seg ikke, skikkelig sjefete».

Litt etter avsluttes samtalen med «Ja, jeg kommer nå» og «Takk skal du ha (fornavnet på læreren), takk for at du reddet meg».

Nå nesten lukter det svette.

«Hun er altså så bra», sier han til kameraten.

«Hun er nesten som moren min, det er som om hun er moren min. Hun stiller alltid opp for meg, hun sier til meg at hun har taushetsplikt og at til henne kan jeg komme med alt. Tenk så bra, hun er den beste kontaktlæreren jeg noen gang har hatt», fortsetter han.

Før han plutselig ser på kameraten og sier «Du, dreit jeg meg ut skikkelig nå, eller?».

Isaksen:

Yrkesfagelever like engasjerte som andre

Tidligere kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen mener det kan være et problem at yrkesfag er så underrepresentert i politikken. Han mener partiene må sørge for at alle føler seg hjemme.

Som Yrke skrev i desember er det bare Fremskrittspartiet som klarer å speile befolkningens valg av videregående linjer. Det ble omtalt som et demokratisk problem av både politikere og folk i organisasjonslivet.

– Jeg tror det kan være et problem hvis en stor gruppe er underrepresentert i demokratiet, ja. Det bidro kanskje også til at politikere over mange år satset for lite på yrkesfag. Den trenden har heldigvis snudd, sier Isaksen til Yrke.

Han var kunnskapsminister i den første perioden til Erna Solbergs regjering, og får skryt fra lærere landet rundt for interessen han viste for skolene generelt, og yrkesfagskolene spesielt.

– Du har selv besøkt elever på alle linjer, ser du noen tegn til at yrkesfaglige elever er mindre engasjert eller annet som gjør at så få av de ender opp på Stortinget i forhold til dem som går studieforberedende linjer?

– Overhodet ikke. Når jeg reiser rundt opplever jeg at mange elever, uavhengig av studieprogram, er svært engasjerte, slår Isaksen fast.

BREDDET SEG Stortingspresident Olemic Thommessen (H) sa til Yrke i de-

Torbjørn Røe Isaksen besøkte elever land og strand rundt, og mener det ikke er noen forskjell på engasjementet han opplevde på studiespesialiserende og yrkesfaglige skoler.

Foto: Hans Skjong / Utdanning.

semer at det er opp til partiene selv å gjøre en jobb for å få flere med yrkesfaglig bakgrunn inn i partiene.

– Du har sittet tett på Høyre-ledelsen i mange år, har det vært en bevissthet rundt det å sørge for at partiet ikke blir for smalt, og i så fall hvordan?

– Høyre er et parti som de siste ti årene har breddet seg veldig. Det har nok primært handlet om politikk, at vi skal være et parti som har svar på alle saker som angår folk, men også om at vi skal være åpne og inkluderende, sier Isaksen.

Han mener partiene må sørge for at alle føler seg hjemme hos dem.

IKKE ANNERLEDES – Vi er allerede veldig opptatt av å ha tillitsvalgte og ansatte som utfyller hverandre. Jeg tror nok ikke svaret på denne utfordringen

skal være å lage en rekrutteringsstrategi eller lignende, men simpelthen passe på at alle som ønsker å engasjere seg i ditt parti, føler at de både er velkomne og at de blir oppmuntret til nettopp det, sier Isaksen.

Han har ikke oppfattet Frp som et annerledes parti til tross for at partiet har flere med yrkesfaglig bakgrunn.

– Det kan jeg ikke si. Så er det heller ikke sånn at politikere med bakgrunn fra yrkesfag nødvendigvis er annerledes enn politikere med bakgrunn fra studiespesialiserende. Vi er heldige som har 169 stortingsrepresentanter som alle har stilt til valg for å kunne påvirke samfunnet, uavhengig av bakgrunn, sier Isaksen, som nå er blitt næringsminister og har overlatt ansvaret for skolepolitikken til sin nestleder Jan Tore Sanner.

Den nye regjeringen ble utnevnt i ekstraordinært statsråd på slottet 17. januar. Andelen med yrkesfagbakgrunn gikk samtidig ned.

Foto: Helge Mikalsen / VG / NTB scanpix.

9 av 10 i regjeringen med allmennbakgrunn

OSLO Etter at Venstre fikk slutte seg til regjeringen, har andelen med yrkesfagbakgrunn falt ytterligere. Nå har nesten samtlige statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere gått studiespesialiserende.

TEKST **SNORRE SCHJØNBERG**

Fremskrittspartiet er det nye arbeiderpartiet, slo Yrke opp i desember. Vår oversikt over politikernes utdanning viste da at Frp var det eneste partiet på Stortinget som maktet å speile befolkningens yrkesfaglige bakgrunn. 8 av 10 på Stortinget har gått studiespesialiserende linjer.

Samtidig dro Frp opp regjeringens

andel med yrkesfaglig bakgrunn til 15 prosent.

Etter at Venstre kom inn i regjering tok vi en ny kikk på tallene. De viser at den skjeve trenden bare er blitt forsterket etter regjeringsforhandlingene på Jeløya.

SLAKTEREN FORSVANT Nå har nemlig

90 prosent av de 83 statsrådene, statssekretærene og politiske rådgiverne som har svart Yrke, gått studiespesialiserende. Vi mangler videregående bakgrunn på tre personer i departementene.

Kun 10 prosent har gått yrkesfaglige linjer.

Blant statsrådene er det nå tre med yrkesfaglig bakgrunn etter at butikk-

slakter Solveig Horne forsvant ut av barne- og likestillingsdepartementet.

Det er fortsatt Frp som står for den yrkesfaglige representasjonen i regjeringen. Høyre har to, forsvarsminister Frank Bakke-Jensen og statssekretær Morten Bakke i Arbeids- og.

Blant Venstres nye statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere har ingen av dem som har oppgitt sin utdanning til Yrke, gått yrkesfaglige linjer.

DEMOKRATISK PROBLEM? Da Yrke skrev om den skjeve representasjonen i desember, var det flere som mente det kunne være et demokratisk problem.

Av hele befolkningen på over 24 år, har nemlig 38 prosent bakgrunn fra yrkesfaglige linjer, ifølge tall fra SSB.

Denne gruppen er derimot svært lite representert blant politikerne på toppnivå.

Høyres nestleder Jan Tore Sanner, som nå er blitt kunnskapsminister og har gjort det til en personlig ambisjon å snakke opp yrkesfagernes status, mener det er problematisk.

– Det er en utfordring for partiene først og fremst. Det er nok historiske forklaringer til at det er sånn, og at partiene i økende grad har rekruttert fra studiespesialiserende og høyskoler. Der treffer du flere samlet. Hvis du oppsøker et universitet for å rekruttere, så møter du mange. De som tar yrkesfag

går ut i arbeid og sprer seg rundt, sier Sanner til Yrke.

– Jeg håper vi kan klare å snu det nå når vi er så tydelige på at yrkesfaglig studieretning skal prioriteres opp. Da håper jeg det kan føre til at vi får flere med yrkesfaglig bakgrunn inn i kommunestyre, storting og etter hvert regjering, slår Sanner fast.

– Klarer dere å få gode nok innspill fra denne gruppen selv om dere ikke har dem rundt dere her?

– Jeg er såpass tett på både elever, skoler og næringslivet, og vi får veldig gode innspill derfra. Men det er klart at det alltid er en fordel at det politiske Norge avspeiler det samfunnet man er en del av både i alder, utdanning og bakgrunn. Mitt håp er at det over tid vil bli flere med yrkesfaglig utdanning i politikken, sier Sanner.

FÅ UTEN UTDANNING Når det gjelder høyere utdanning er tallene rimelig like før og etter Venstres inntog i regjeringen. 75 prosent av regjeringens medlemmer har fullført en bachelorgrad eller høyere.

Samtidig er 15 prosent av dem i gang med en høyere utdanning som ikke er fullført.

Bare 8,5 prosent av regjeringens medlemmer oppgir ikke å ha noen høyere utdanning.

YRKE PRESISERER:

RETTE TIL SAMISK UNDERVISNING

KARASJOK Samiske elever i videregående skole har rett til opplæring i samisk selv om de bor utenfor et samisk distrikt. Denne retten gjelder til opplæring i alle de tre samiske språkene, nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

Opplæringen kan da gis som fjernundervisning, og de to samiske videregående skolene i Norge, Sámi joatkkaskuvla Kárášjogas / Samisk videregående skole, Karasjok og Samisk videregående og reindriftsskole (Sami joatkkaskuvla ja boazodoallošskuvla) i Kautokeino er blant skolene som tilbyr dette.

FJERNUNDERVISNING følge Utdanningsdirektoratets nettside er fjernundervisning en alternativ opplæringsform i samisk, på lik linje med intensivundervisning og særlige leirskoleopphold.

Videre heter det at fjernundervisning er en tjeneste som tilbys av enkelte samiske skoler og språksentrene. Fjernundervisningen er basert på de tre elementene nettlæring, ambulerende lærer/besøkslærer og samlinger. En finner ulike modeller og kombinasjoner av disse elementene. Samlingenes lengde og antall varierer for de samiske språkene og avhengig av elevenes alder.

TILBYDERE I Yrkes reportasje fra Karasjok før jul sto det at Samisk videregående og Samisk videregående reindriftsskole har ansvaret for fjernundervisningen. Dette stemmer ikke.

– Vi er bare tilbydere av fjernundervisning på linje med flere andre grunn-

FAKTA REGJERINGENS YRKESFAGELEVER

Morten Bakke (H), statssekretær Arbeids- og Os yrkesskole, handel og kontor.

Frank Bakke-Jensen (H), forsvarsminister: Hammerfest vgs., elektro.

Line Miriam Sandberg (Frp), statssekretær Helse- og omsorgsdepartementet: Gloppe videregående, interiørkonsulent.

Jon Georg Dale (Frp), landbruks- og matminister: Fagbrev kjøttskjæring.

Per Sandberg (Frp), fiskeriminister: Fagbrev som prosessoperatør.

Veronica Pedersen Åsheim (Frp), statssekretær Nærings- og fiskeridepartementet: Helse og sosialfag.

Roy Angelvik (Frp), statssekretær Nærings og fiskeridepartementet: Fagbrev som kokk.

Britt Dalsbotten (Frp), politisk rådgiver nærings og fiskeridepartementet: Barne- og ungdomsarbeiderfag.

Rikard Gaarder Knutsen (Frp), politisk rådgiver samferdselsdepartementet: TIP.

Disse tre jentene får fjernundervisning i nordsamisk på den samiske videregående skolen i Karasjok. Fra venstre Julianne Tysse Mjelde, Julie Helgesen Aarsland og Henriette Bersaas Johansen.

skoler og videregående skoler, sier rektor Synnøve Solbakken-Härkönen til Yrke.

Men hun understreker at hun gjerne hadde sett at de samiske videregående skolene hadde fått ansvaret for undervisningen.

Ifølge reglene har skoleeier plikt til å gi opplæring i samisk til samiske elever. Opplæringsplikten kan gjennomføres ved bruk av eget personale, gjennom fjernundervisning eller andre alternative opplæringsformer. Som en

del av fjernundervisningstilbudet i alle de tre samiske språkene, tilbys det hoseringsopphold ved en samisk skole/språksenter. Dette vil innebære utgifter til reise og opphold for elevene.

ULIKT OMFANG Omfanget av hoseringsoppholdet er forskjellig for de tre samiske språkene og skoleeiers utgifter vil avhenge av hvilket samisk språk eleven har valgt. Det er elevene selv som velger hvilket samisk språk de

skal ha opplæring i. Skoleeier kan ikke begrense elevenes valgfrihet til å gjelde bare ett eller to av de samiske språkene.

Det er Fylkesmannen i Finnmark som skal se til at elever får nordsamisk fjernundervisning etter rettigheter og behov og sørge for koordinering og utvikling av tilbudet i samsvar med rettighetene. Fylkesmannen tildeler timer og refusjon av utgifter til samisk opplæring til kommuner / private skoler på grunnskolenes område. Videregående skoler mottar refusjon for timer til samisk fra Utdanningsdirektoratet, heter det på Fylkesmannens hjemmeside.

Fylkesmannen i Nordland har ansvaret for at elever får sørsamisk og lulesamisk fjernundervisning etter rettigheter og behov.

ØNSKER DU Å ANNONSERE I YRKE?

YRKE kommer ut fire ganger i året og er det eneste fagbladet i Norge med fokus på yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Målgruppen er yrkesfaglærere, rådgivere, sosiallærere, opplæringskontorer, lærebedrifter og andre med interesse for yrkesopplæring.

Ta kontakt for et uforpliktende tilbud!

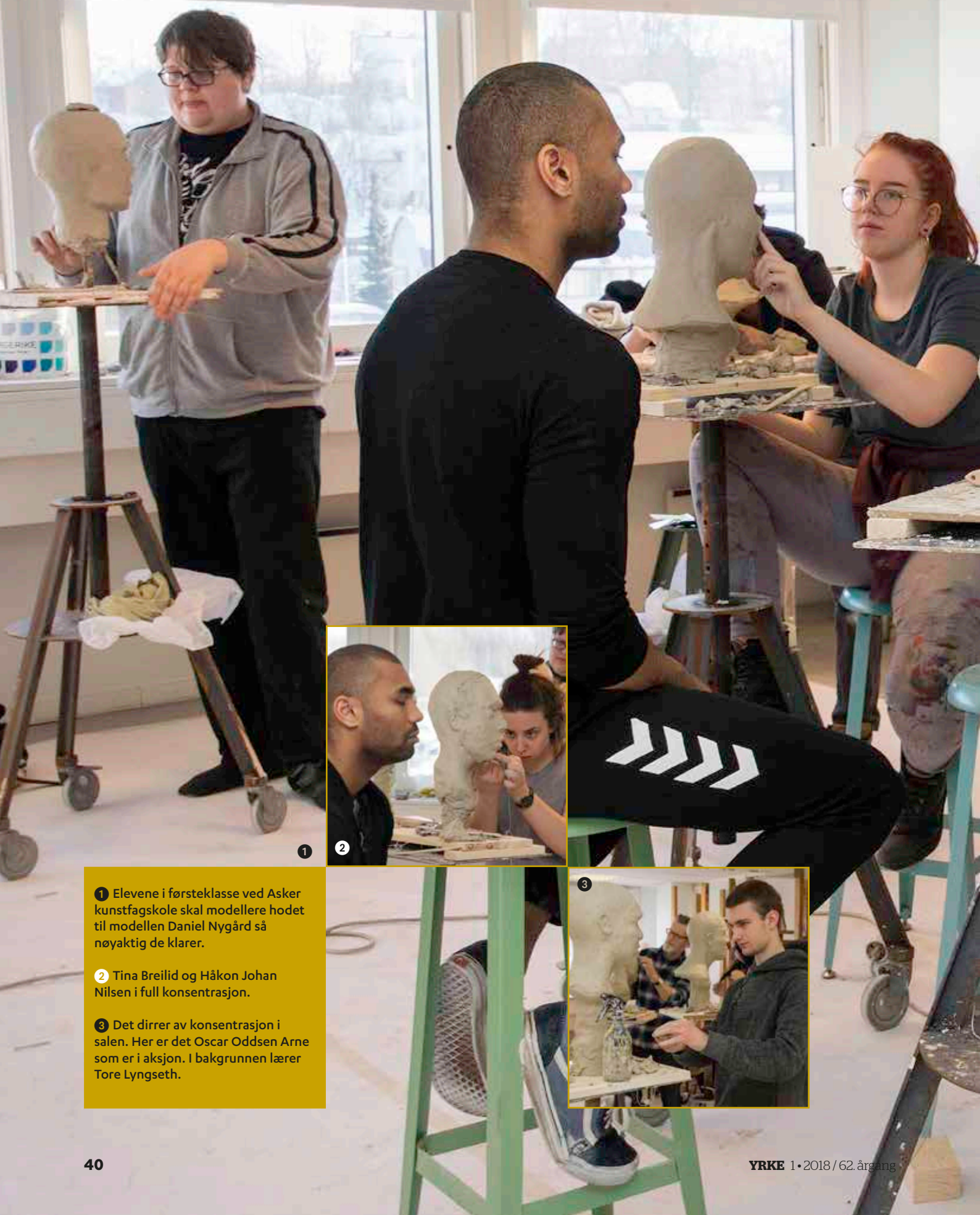
Ann-Kristin Valby
kikki@salgsfabrikken.no
Telefon 901 19 121

**NÅ UT TIL
16.000
LESERE!**

(Kantar TNS 2017)

utdanningsnytt.no/diverse/annonseinformasjon

1

2

3

1 Elevene i første klasse ved Asker kunsthøgskole skal modellere hodet til modellen Daniel Nygård så nøyaktig de klarer.

2 Tina Breilid og Håkon Johan Nilsen i full konsentrasjon.

3 Det dirrer av konsentrasjon i salen. Her er det Oscar Oddsens Arne som er i aksjon. I bakgrunnen lærer Tore Lyngseth.

Utfolder seg med hodet i hendene på Asker kunstfagskole

ASKER Modellen Daniel Nygård har alles øyne rettet mot seg. Denne dagen har han klærne på, men han må sitte helt stille. Ellers skaper han alvorlig hodebry for kunststudentene.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Når du søker Asker kunstfagskole er det ingen som spør hvilke skoler du har gått på tidligere eller hva du har i karakterer.

– Det er et ønske at de som begynner her skal ha fullført videregående, men det er ikke noe krav, sier undervisningsinspektør Catrine Thorstensen.

Alle søkerne må gjennom en opptaksprøve. I søknaden må de beskrive

hvor motiverte de er og hvorfor de gjerne vil begynne. Skoleledelsen ser også på tidligere erfaringer. Det finnes ingen øvre aldersgrense, og dagens 21 studenter er mellom 19 og 29 år. Målet for mange er å søke seg videre til kunsthøgskoler, arkitektstudier eller industri-design, og skolen har vist seg å være et godt springbrett på veien videre.

LYDEN AV PENSEL Konsentrasjonen dirrer i rommene der andreklassingene holder til. Du kan høre summingen fra noen lave ordvekslinger med læreren og lyden av en pensel som stryker maling over lerretet.

Joana Rodrigues har forskanset seg i et hjørne, for å kunne rette all oppmerksomhet mot et bilde i sterke, sommerlige farger.

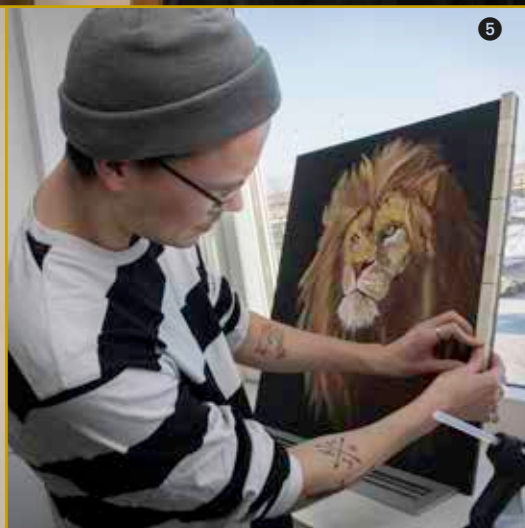
– Det jeg aller helst vil er å leve ut drømmen og følge kunsten, så får vi se om jeg har nerver til å gjøre det. Jeg kommer til å søke høyere utdanning i faget, men å studere biologi er også et alternativ, sier Joana, nøkternt.

Studentene i avgangsklassen arbeider med egne prosjekt, og mange av disse er rettet mot søknader og opp-taksprøver ved andre skoler.

KUNSTNERE OG LÆRERE Asker kunsthøgskole har seks faste lærere, alle på deltid. Ved siden av er de bildekunstnere, med egen praksis. Dette gjelder også undervisningsinspektør Catrine Thorstensen, som er anerkjent og har deltatt på en lang rekke utstillinger.

Første året skal studentene få kunnskap og ferdigheter i tegning, farge, grafikk og form og hvordan de kan bruke det kunstneriske uttrykket.

– Tegning har stått sterkt, men vi har sett at tekstil og andre materialer har kommet sterkt den siste tiden, sier Cathrine Thorstensen.

På gulvet sitter Selina Nielsen og virr på noen lange pølser. Dette er nylonstrømper hun har fylt med tøyfyller og nå skal de formes rundt et trestativ.

– Til slutt skal jeg helle gips over det hele, og så får vi se hvordan resultatet blir, sier Selina, som også skal søke seg videre innen kunstfaget.

MODELLERE HODET Førsteklassingene er samlet i et rom for å løse den samme oppgaven. De skal modellere hodet til Daniel Nygård i leire. Studentene må måle proporsjoner og avstander, og her er det presist håndverk som gjelder. Modellen må sitte rak i ryggen, og ikke

fortrekke en mine, mens han granskes av skarpe blikk fra alle kanter.

– Ikke alle som kommer fra oss blir kunstnere, men de får god trening i å finne visuelle uttrykk, og samfunnet trenger flere kreative problemløsere i ulike fag, sier undervisningsinspektør Catrine Thorstensen.

❶ Edvard Wetten Åsend jobber med opptaksprøver til videre kunststudier. Her er det leire som danner grunnlaget.

❷ Undervisningsinspektør Catrine Thorstensen tar gjerne en runde hos studentene. Her sammen med Andreas Lian.

❸ Pølsene til Selina Nielsen er nylonstrømper fylt med tøyfyller. Nå jobber studenten med å finne den rett formen før det hele skal dekkes med gips.

❹ Maria Lemberg er snart ferdig. Hodet får skjegg og hår.

❺ Erik Bergan er fascinert av kattedyr, og her får løveportrettet ramme.

❻ Joana Rodrigues har funnet seg en stille krok der hun kan konsentrere seg om å male. Det lyser sommer av lerretet.

mitt drømmeyrke

NILS ERIK ULSET

Født: 1983

KLUBB: Tingvoll IL

KLASSE: Konkurrerer i LW2-9 for stående ettersom han har cirka 30 prosent av normal muskelstyrke i leggene.

MERITTER: 3 gull, 5 sølv og 3 bronse fra Paralympics. 4 gull, 6 sølv og 5 bronse fra VM. Vunnet verdenscupen sammenlagt 5 ganger.

UTMERKELSER: Årets funksjonshemmede idrettsutøver (2009), Olavsstatuetten (2010), regjeringens Paralympiske ærespris (2010).

Rekordmannen holdt på å velge yrkesfag

Livet kunne sett ganske annerledes ut for Nils Erik Ulset dersom han hadde fulgt planen og begynt på yrkesfag. Nå er han en av våre mestvinnende idrettsutøvere og klar for sitt fjerde Paralympics.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG

Tingvoll-løperen er blitt en medaljegrossist i skiskyting og langrenn, og står med denne imponerende medaljesamlingen før Paralympics i Pyongchang: Tre gull, fem sølv og tre bronser. I tillegg har han fire gull, seks sølv og tre bronser fra VM.

Men det var ikke gitt at den idrettsglade gutten med en muskelsykdom i leggene skulle gå denne veien. Egentlig var han klar for å begynne på snekkerlinja på videregående. Da hadde det trolig aldri blitt noe av den eventyrlige idrettskarrièren.

– Ja, før jeg hadde startet satsingen sto det mellom skigymnas på Meråker eller yrkesfag på Sunndalsrøra, på snekkerlinja. Det hellet lenge mot at jeg skulle begynne på byggfag der, jeg hadde vel egentlig bestemt meg for det. Men da broren min plutselig ville starte på idrett han også, endte det med at jeg startet der, sier Ulset til Yrke kort tid før avreise til Italia og høydesamling før Pyongchang.

– Jeg tror nok at om jeg hadde startet på yrkesfag, da hadde jeg nok lagt opp ganske tidlig. Så jeg kan ikke si at jeg angrer på det valget jeg tok, men det hadde jo gitt meg en helt annen plattform og et annet liv, sier Ulset.

GÅRDSGUTT Ulset vokste opp på gård og trivdes med praktisk arbeid og oppgaver. Men idrettsglæden var større enn alt annet. På skolen i Meråker møtte han lærere og trenere som så hvilket potensial som var i ham.

– Jeg begynte med skiskyting da jeg var ni, og bestemte meg tidlig for å se hvor god jeg kunne bli. Jeg hadde vel som mål da alt å bli verdensmester. I 14-årsalderen merket vi at ting ikke var som normalt med føtter og balanse, og da fikk vi bekreftet at jeg har en arvelig muskelsykdom etter bestefaren min. Jeg hadde fortsatt samme mål og jobbet mot det, men det var da jeg gikk siste året på idrettslinja at jeg fikk en

trener som spurte om vi ikke skulle jobbe mot Paralympics. Det tenkte jeg at ville være artig å gjøre, så jeg klarte å kvalifisere meg. Allerede da (i Salt Lake i 2002) kom jeg hjem med to gullmedaljer. Da var det i gang, og jeg ville utvikle meg, sier Ulset.

Selv om han etter egen hukommelse var svært nære å bli snekker, var det egentlig ingen andre yrker enn idrettsutøver han kan huske å ha drømt om som barn. Men i motsetning til mange andre medaljevinnere, har Ulset vært nødt til å jobbe ved siden av toppidrettssatsingen.

Derfor har han i dag to yrker: Toppidrettsutøver og skogarbeider. To fysisk krevende yrker for alle og enhver.

– Det er idrettsutøver jeg føler meg mest som. Man kan si at jeg jobber på skogen for å kunne satse på idretten. Vi har ikke så mye sponsorinntekter, så jeg jobber på skogen for å kunne gå på ski, sier Ulset.

KORT SESONG Det fysisk krevende arbeidet i skogen må imidlertid vike for idretten i vintersesongen.

– Sann som i år før et Paralympics, har jeg kjørt intensivt høydeopplegg siden september, så jeg måtte slutte tidligere enn et normalår der jeg jobber

Nils Erik Ulset er en av våre mestvinnende idrettsutøvere, men kunne endt opp foran snekkerbenken i stedet for ute i sporet med børsa.

Foto: Geir Olsen / VG

fra mars til oktober. Jeg merker godt hvor mye mer kroppen responderer på trening når jeg er fulltidsidrettsutøver, sier Ulset.

– Men hvordan endte du opp ute i skogen?

– Jeg har prøvd litt av hvert. Broren min begynte med dette da han la opp og sa han hadde en ledig plass. Fordelen med å være selvstendig i et enkeltmannsforetak er at jeg kan styre dagene og ukene selv, det blir lettere å kombinere med idretten. Og jeg trives godt med det, jeg liker å være ute og bruke kroppen, så da ble det til at jeg fortsatte med det, sier Ulset.

SISTE TUR MED GJENGEN Årets Paralympics er det siste Ulset skal delta i. Ennå har han ikke bestemt seg for om det blir en sesong eller to til. Men tankene om hva han skal gjøre etter idrettskarrièren surrer og går i bakhodet.

– Jeg har tenkt en del på det. Jeg har en bachelor i organisasjon og ledelse som jeg vil få brukt. Jeg begynte å se mange paralleller mellom måten jeg driver toppidrett og måten enkelte organisasjoner jobber med et prosjekt. Så det er noe som er veldig interessant, sier Ulset.

Nettopp det har vært viktig for ham i valg av utdanning og jobb: Se paral-

lellene til livet som toppidrettsutøver. Det er jo det han er. Det var også sånn han endte opp med den utdanningen.

– Det høres kanskje spesielt ut, men jeg bodde på Tingvoll der det ikke er de beste vintrene, så jeg skjønte at jeg måtte flytte til Lillehammer. Der ble jeg kjent med noen som gikk organisasjon og ledelse. Det var interessant, og ble mer og mer interessant da jeg dro parallellt til det jeg drev med selv. Det er rart hvordan det går, sier Ulset.

LITE TEORETISK Interesse for det teoretiske er ikke noe Ulset kan skryte av å ha. Han må se den praktiske betydningen for å bli interessert.

– Jeg hadde virkelig ingen skoleinteresse. Noen fag interesserte meg fordi jeg så den praktiske betydningen.

– Så hvis du tenker tilbake på barne- og ungdomsskolen, der burde det vært mer praksis for å holde deg interessert?

– Ja, helt klart. Jeg er veldig dårlig på teoretiske ting. Jeg merket det spesielt på ungdomsskolen, sier Ulset.

I livet som toppidrettsutøver må man imidlertid håndtere mye teori også. Treningsdagbøker, kosthold og alt annet må være på plass. Men alt det klarer Ulset å håndtere, fordi han vet hvilken praktisk verdi det har. Det er rådet hans til lærere landet rundt også: Vis fram den praktiske betydningen av kunnskapen.

– Jeg vil si jeg er god på den teoretiske delen av å være idrettsutøver. Du må beherske alle aspekter hvis du skal lykkes. Det hjelper ikke å trene godt hvis du ikke skjønner alt det rundt, sier Ulset.

Så gjenstår det å se hvor godt han har lyktes med akkurat det når medaljene skal deles ut i Pyongchang. Ulset skal etter planen gå tre løp i skiskyting, og stafetten i langrenn.

– Da er målet medalje i alle skiskyting-øvelsene, så håper jeg vi har en bra dag på stafetten!

Johanne Killi smiler bredt når hun får holde på med idretten hun elsker, her fra OL-finalen i Pyongchang. Hva hun skal bli etter karrieren, stresser hun foreløpig ikke med.

Foto: Erik Johansen / NTB scanpix.

mitt drømmeyrke

JOHANNE KILLI

Født: 13. oktober 1997 (20 år)

KLUBB: Dombås

ØVELSE: Slopestyle, Big Air

MERITTER:

OL: Debutant

VM: 8.-plass som best (2015)

X-GAMES: 1 gull (slopestyle 2017 på Hafjell), en sølv (Big Air 2016),

2 bronse (slopestyle 2017 og 2016)

VERDENSUPEN: 2 seire (slopestyle)

OL-debutant med interiør på hjernen

Johanne Killi debuterte i OL-sammenheng med en femteplass i slopestyle i Pyongchang. Etter karrièren kan det hende hun blir interiørdesigner.

Killi var ett av gullhåpene våre i OL etter å ha levert sterke resultater i blant annet X-games. I OL-finalen holdt det imidlertid ikke helt til medalje, det endte med femteplass etter at hun satset alt på å vinne gull i sitt siste løp i finalen.

– Da jeg var yngre var jeg en veldig aktiv fotballspiller. Jeg elsket det og mange trodde nok på den tiden at det var fotballspiller jeg skulle bli. Kanskje jeg hadde vært det hvis ikke hadde begynt med friski. Nå er jeg veldig usikker på hva jeg vil etter skikarrièren. Jeg er glad i interiør, og å designe ulike ting. Det er kanskje noe i den retningen jeg ender opp med, sier Killi til Yrke.

– Jeg har alltid likt å tegne, og å holde på med annen håndverk og kunst. Og interessen for interiør kom nok da jeg flyttet ut hjemmefra da jeg var 15 år, sier hun.

RASTLØS Killi ser ingen likheter mellom en mulig karrièren som interiørdesigner og det hun holder på med nå.

– Utfordringen er nok at man må

sitte mer stille enn det jeg er vant til. Jeg er ganske rastløs av meg, sier hun.

Dersom hun hadde valgt å gå designerveien allerede fra skoletiden, hadde det blitt et ganske annerledes liv.

– Det ville helt klart ikke vært så mye reising som jeg har mulighet til nå. Jeg hadde ikke blitt kjent med alle menneskene jeg har tilknytning til nå, og jeg hadde heller ikke pushet meg selv på samme måte, sier hun.

SPORT VAR LIVET Da hun var liten var ikke yrkesframtiden noe hun tenkte særlig mye på. Og heller ikke da hun i 15-årsalderen skulle peke ut en karrierevei.

– Jeg kjente mer på disse tankene da, men det var fortsatt sport som var livet, og ikke utdanning, sier Killi.

Bortsett fra ungdomsskolen og årene på Norsk Toppidrettsgymnas er det ikke blitt noen utdanning foreløpig.

– Jeg har vært innom tanken om å ta nettstudier mens jeg er på reiser. Men jeg vet ikke helt hva jeg vil ennå, derfor stresser jeg ikke med det.

Johanne Killi i lufta under OL-finalen i Pyongchang. Foto: Erik Johansen / NTB scanpix

– Kjenner du igjen noe fra skoletiden i måten du som idrettsutøver lærer deg ting og terper på detaljer?

– Ja, jeg måtte være veldig fokusert og bestemt i skolen for at jeg skulle klare det med all reisingen. På ski må man også være både fokusert og bestemt. I tillegg måtte jeg være tålmodig dersom det var noe jeg slet med på skolen, og på samme måte er jeg på ski. Og det aller viktigste jeg har tatt med meg fra skolen til idretten er, å aldri gi opp!

Fagskolen Rogaland

består av alle offentlige fagskoletilbud i Rogaland. Våre studiesteder er i Stavanger og Haugesund. Vi har også nettbaserte studier.

Vi har tilbud innen områdene:

- Maritime
- Bygg/anlegg
- Elektro/automasjon/KEM
- Petroleum
- TIP
- Helse

Les mer om våre tilbud på www.fagskolenrogaland.no

Fremtidsrettet fagopplæring

Tvillingene som valgte yrkesfag

HAUGESUND Caroline og Remi Gismarvik Lemvik poserer stolt med bevisene på at de er ferdige med sin utdanning. Tvillingene valgte yrkesfag begge to – og er storfornøyd med det.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG

Bildet dukket opp i Utforsk-fanen på Instagram, der appen viser deg bilder den tror du kanskje vil like. Og både lærere og andre med hjerte for yrkesfag kan nok skrive under på at de liker det de ser. Begge tvillingene valgte yrkesfag, og begge var lysende stolte av å ha bestått.

– Jeg valgte barne- og ungdomsarbeider fordi jeg er veldig opptatt av mennesker. Det å kunne hjelpe andre og være en god rollemodell, sier Caroline.

– Jeg valgte tømrerfaget fordi det virket interessant, og ganske fritt og sosialt, sier Remi.

BREVTVILLINGER Hun tok fagbrev og han svennebrev. Begge gikk på Haugaland videregående skole.

– *Hvor fornøyde er dere med det nå?*

– Jeg er veldig fornøyd med valget mitt nå i ettertid. Det at jeg kun er 20 år og allerede har en utdanning, synes jeg er veldig kult. Jeg lærte utrolig mye i løpet av tiden som lærling, og vokste utrolig mye som person og ble mye mer selvstendig, sier Caroline.

– Jeg har fått masse nye erfaringer om hvordan det er å være ute i arbeidslivet, og ikke minst mye kunnskap som jeg kan ta med meg videre, sier Remi.

– *Hvordan føler du at utdanningen har gjort deg rustet til å gjøre karriere-valgene du ønsker?*

Tvillingene poserte stolt på bildet som ble lagt ut i sosiale medier og samlet mange likes for yrkesfag. Foto: Privat

– Jeg føler jeg har fått god erfaring i hvordan det er å være ut i arbeidslivet. Et godt innblikk i hvordan det er å jobbe med de ulike aldersgruppene, 0–18 år, sier Caroline.

– Jeg føler jeg har blitt mye klokere med de to årene jeg har vært i lære. Du får lært mye på de to årene som definitivt vil komme til nytte videre i utdanningen min, slår Remi fast.

IKKE LAVSTATUS At yrkesfagene skal ha en lavere status enn studiespesialisering, er ikke noe tvillingene merket noe til.

– Både jeg og familien min synes at det å gå to år som lærling var en veldig god idé, og ikke minst en fin mulighet til å bygge opp erfaring, tjene litt penger og å mestre et fagbrev, sier Caroline.

– *Er det noe du ser burde ha vært annerledes med din yrkesfagutdanning?*

– Nei, jeg er veldig fornøyd. Jeg hadde mange varierte oppgaver i løpet av arbeidsdagen min, og jeg fikk jobbe på ulike steder. Det første året var jeg i barnehagen, et halvt år med de største barna (3–6 år) og det siste halvåret med de minste. Andre året var jeg på barne-skolen hvor jeg jobbet i andre klasse, og litt i sjuende, samtidig som jeg jobbet på SFO hver ettermiddag. To ganger i uken jobbet jeg på ungdomsklubb på kvelden med barn fra 13 til 18 år, sier Caroline.

– *Hva tenker du om at tvillingen din tok samme valg, snakket dere mye om det?*

– Vi har egentlig ikke snakket noe særlig om det. Men vi synes begge det var et bra valg, og angret ikke. Nå har vi mange muligheter videre, og vi kan bygge på erfaringene vi allerede har fått, sier Caroline.

100 OPPGAVER OG QUIZER OM UTDANNINGSVALG

OSLO Faget utdanningsvalg ble lansert i 2008, men det har vært få hjelpemidler til lærerne som skal undervise ungdommene.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

Det vil utdanning.no nå bøte på ved å tilby en pakke med 100 oppgaver, quizzer og filmer fordelt på alle kompetansemålene i faget.

– Vi oppfattet et stort behov for flere ressurser i faget. Vi ønsket å gi lærere og rådgivere en gratis og lett tilgjengelig nettressurs, forklarer avdelingsdirektør Mona Mathisen om etableringen av tjenesten, ifølge en pressemelding.

Utdanning.no er en nasjonal og

offentlig portal med yrkes- og utdanningsinformasjon. Utdanningsvalg er nå et obligatorisk fag i grunnskolen, og hensikten med faget er å sette elevene i stand til å ta riktige valg når de velger videregående opplæring.

Mye av innholdet i pakken til lærerne handler om yrkesfag og viser også mangfoldet som ligger åpent for ungdomsskoleelevene. Ved å snurre for eksempel «Jobbkompasset», kan elever og lærere se hvor mange forskjellige yrker et område som helse kan åpne for, eller mat og ernæring eller handel og service.

Det er også mange utdanningstester, egne oppgaver om hvorfor arbeidslivet er så kjønnsdelt, karakterkalkulator og oppgaver knyttet til det å stå utenfor arbeidslivet.

LÆRERE OPPLEVER MER STRESS ENN ANDRE

KØBENHAVN Ifølge en dansk undersøkelse opplever hver fjerde lærer at de har et høyt eller meget høyt arbeidstempo.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

For alle yrkesgrupper er tallet tilsvarende 14 prosent, skriver det danske Uddannelsesbladet.

Det er FTF, den danske hovedorganisasjonen for offentlig og privat sektor, som står bak undersøkelsen. Den viser blant annet at mens 12 prosent av arbeidstakerne mener at det stilles høye eller meget høye følelsesmessige krav til arbeidsinnsatsen deres, mener hele 29 prosent av lærerne det samme.

Også når det gjelder motstridende forventninger, faller lærerne dårlig ut. Som svar på spørsmålet: «Føler

du motstridende forventninger eller rollekonflikter mellom for eksempel dine egne og andres forventninger», så svarer 30 prosent av lærerne ja på dette, mens tallet er tilsvarende 19 prosent for alle yrkesgrupper sett under ett.

Stressbelastningen slår blant annet ut i at lærerne forteller om et høyere antall sykefraværsdager grunnet psykisk arbeidsmiljø, enn gruppen som helhet. Mens alle lønsmottakerne som er spurt sier de har hatt 1,4 sykedager på grunn av det psykiske arbeidsmiljøet, oppgir gruppen undervisning hele 2,7 dager. Dessuten beskriver lærerne noe som i undersøkelsen be-

skrives som sykenærvar. I løpet av siste år oppgir lærerne at de har gått syke på jobb i snitt 5,5 dager, mens øvrige ansatte oppgir tilsvarende 4,4 dager.

Hvorfor går lærerne syke på jobb?

Lederen i det danske Utdanningsforbundet, Hanne Pontoppidan, mener det blant annet er av hensyn til elevene.

– Våre medlemmer føler et enormt ansvar. Hvis læreren er syk, ja så kan elevene og kursdeltakerne ikke få den undervisningen de skal ha, Det er ikke en annen som kan overta på så kort varsel, sier hun.

BLI FAGSKOLEINGENIØR: TEKNOLOGISTUDIER FOR FRAMTIDA

Utviklingen har aldri gått raskere. Fagskolen Innlandet skal være Norges mest framtidsrettede skole. Vi sikrer deg attraktiv kompetanse i et arbeidsmarked med stor etterspørsel etter fagskoleingeniører.

Industri 4.0

Digital utvikling, kunstig intelligens og teknologiske gjennombrudd påvirker alle ledd i samfunnet. Fagskoleingeniører hjelper arbeidslivet med å operasjonalisere industri 4.0, med automatisering, robotisering og teknologi i alle fag.

Digitalisering

Den digitale revolusjonen har endret hvordan prosesser og samfunnsaktører fungerer og kommuniserer. Vi møter bransjenes utfordringer ved å følge teknologiutviklingen. Dette er framtidens kompetanse.

Størst i Norge!

Fagskolen Innlandet tilbyr høyere yrkesutdanning som gir deg tittelen fagskoleingeniør. Vi er Norges største offentlige fagskole med 1100 studenter. Utdanningene våre finnes som heltidsstudier, deltidsstudier og med nettbasert undervisning.

Satser dobbelt – tar to fagbrev

OS Vebjørn Vangskåsen (22) satser på to fag samtidig, både sveisefaget og platearbeiderfaget. Drivkraften er å få dokumentert egen kunnskap.

TEKST OG BILDER HARALD VINGELSGAARD

Vebjørn Vangskåsen er ferdig utdannet sveiser, og snart skal han ta fagbrev som platearbeider.

Dessuten er de to fagene en perfekt kombinasjon, både for ham og for verkstedet hvor han arbeider.

Vi møter Vebjørn Vangskåsen mens han står med en metallplate som skal bøyes på en knekkemaskin i det store verkstedet Mekanor AS i Os nord i Hedmark. Metallplaten blir en av mange platedeler som skal sveises sammen til en dør.

– Jeg utfører nesten alle typer sveise- og platearbeider i denne bedriften, sier Vangskåsen.

PLATEARBEIDER Han jobber med andre ord først med platene som platear-

beiderlærling, før han sveiser sammen delene han har laget med knekkemaskinen, eller skåret med laser.

Mekanor har en «produksjonslinje» som starter med platearbeid og fortsetter med sveising og montering. Platearbeid og sveising er to fag som utfyller hverandre i verkstedet til Mekanor.

Vangskåsen tok fagbrev som sveiser i 2015. Han er nesten ferdig med læretiden i platearbeiderfaget da Yrke møter ham.

I det store mekaniske verkstedet til Mekanor lager de mange forskjellige ting, samtidig som de utfører reparasjoner. Vangskåsen har for eksempel

vært med og lagd skuffer til traktorer og gravemaskiner og reparert landbruksredskaper.

GLØDER Vangskåsen gløder for jobben og er alltid interessert i å utvikle seg faglig. Derfor tok han selv initiativ til å lære seg platearbeiderfaget i bedriften. Vangskåsen kunne det han skulle kunne om platearbeid, for å utføre jobben i Mekanor, før han bestemte seg for å ta fagbrevet som platearbeider.

Han ville med andre ord, av egen interesse, ha kunnskapen dokumentert.

– Når jeg tar fagbrevet, får jeg et papir på at jeg kan jobben, understreker han.

STARTET TIDLIG Vebjørn Vangskåsen har vært praktisk anlagt helt siden han var guttunge. Og han var ikke mange år gammel, da han var med sin bestefar og lagde gokart. Sitt første virkelige møte med arbeidslivet i Mekanor, fikk han som utplassert elev i ungdomsskolen. Det ga mersmak.

– Jeg har alltid trivdes her, sier Vangskåsen. Bestefaren hans arbeidet på Mekanor, og nå har han en onkel som jobber i bedriften.

Vangskåsen har vokst opp i Os i Østerdalen. Han gikk videregående skole på Røros om lag en mil lenger nord. Der tok han først teknikk og industriell produksjon (TIP) VG1 og deretter VG2 med plate og sveisearbeid, før han valgte yrkesvei.

Vebjørn Vangskåsen sveiser en flaggstangfot.

Etter et år i en annen bedrift, flyttet han hjem igjen til Os i fjor, da han fikk jobb i Mekanor.

KJEKT Å HA Han ser fram til å ta det andre fagbrevet.

– Det blir artig å ta det andre fagbrevet. Kjekt å ha. To fagbrev gir mye større muligheter til forskjellig type arbeid innen sveising og platearbeid i industrien, sier Vangskåsen. Han regner med at han kommer til å satse på videre utdanning også.

Han er ikke sikker på hvor veien går videre. Kanskje blir han sveiseinspektør. Kanskje blir han sveiseingeniør.

– Jeg vil satse på å komme meg ut på sjøen, en jobb i oljebransjen, uansett hvor i verden det er. Jeg har flere kamerater som jobber offshore. Jeg er blitt inspirert av dem, sier han.

– En jobb offshore, det er drømmejobben for meg.

Han liker å jobbe mye, lange dager, intensivt, for så å ha fri i lang tid. Enn så lenge stortrives Vangskåsen i det mekaniske verkstedet til Mekanor i Os i Østerdalen.

ROS 22-åringen får ros av Jan Ivar Røste som gir ham faglig oppfølging i platearbeiderfaget ved Mekanor.

– Sveising og platearbeid henger nøye sammen på vår arbeidsplass, fra den ene til den andre enden av produksjonen. Det er viktig å ha fagfolk som kan utføre både platearbeid og sveising, slik som Vebjørn. Han viser interesse, vilje og han har evnene som er nødvendig for å bli en god fagarbeider i begge fag, mener Røste som selv har 40 års erfaring i bedriften.

Vangskåsen får også ros av Kim Gildset som var faglig veileder for ham i sveisefaget i Mekanor.

– Det viktigste for oss som bedrift er

at Vangskåsen er allsidig, løsningsorientert og flink, sier Gildset.

– For Mekanor utfører han jobben han skal gjøre, uansett om han har fagbrev som platearbeider eller ikke. Han tar fagbrev mest av egen interesse. Med to fagbrev blir han likevel mer anvendelig for bedriften, sier produksjonsleder Terje Dalbakk i Mekanor AS.

KJEMPEPOSITIVT Opplæringskontoret «Fagopplæring i Fjellregionen», nord i Hedmark og sør i Sør-Trøndelag, er glade for at noen satser på to fag.

– Det er kjempepositivt, sier Inger Brynhildsvoll som er daglig leder i opplæringskontoret. Bedriftene i fjellregionen er veldig positive til dem som ønsker å ta to fagbrev.

– Å ta to fagbrev, å kunne jobbe med flere ting, det styrker Vangskåsen på arbeidsmarkedet. Og det viser at han tenker på sin egen framtid, sier hun.

Forbundskommentaren

AV **STEFFEN HANDAL**

Leder i Utdanningsforbundet

2018 – YRKESFAGENES ÅR

Kunnskapsdepartementet har erklært 2018 som Yrkesfagernes år og har gitt organisasjonen World Skills Norway i oppdrag å fylle denne erklæringen med innhold. Målet med arbeidet er å øke befolkningens, og spesielt unge mennesker, rådgivere og foreldres kunnskap om yrkesfag og arbeidslivet disse er knytte til. Håpet er at dette vil øke de unges interesse for yrkesfaglige utdanningsvalg og mulige karrierer på grunnlag av disse. I tillegg er det et mål å øke antall lærebedrifter og læreplasser. World Skills Norway er en organisasjon myndighetene og partene i yrkesopplæringen, blant dem Utdanningsforbundet, står bak og som arbeider for å høyne statusen, interesser og kvaliteten på norsk yrkesutdanning gjennom nasjonale og internasjonale yrkesfagkonkurranser. Organisasjonen er en del av den globale organisasjonen World Skills og den tilsvarende europeiske WS Europa.

Startskuddet for kampanjen gikk i Trondheim 1. februar da det ble arrangert en konferanse sammen med Elevorganisasjonen. Fordi kampanjen først og fremst er rettet mot de unge, blir det i hovedsak satset på bruk av sosiale media for å nå ut med budskapet.

I tillegg arrangerer World Skills Norway Skole-NM i april og Yrkes-NM for læringer og unge fagarbeidere i oktober.

Dette er ikke første gang at myndighetene søker å heve yrkesfagernes lave status som eksisterer blant elever, foreldre og delvis også blant rådgivere og lærere. Det lave statusen viser seg på mange måter. Søkerne til yrkesfaglig utdanning har fortsatt gjennomgående mindre grunnskolepoeng enn de som søker på studieforberedende program. Og de som har gode resultater fra grunnskolen får også ofte råd om ikke å begynne på yrkesfag. Og gamle myter som for eksempel den om at «har du det ikke i hodet, har du det i hendene», eksisterer fortsatt i beste velgående.

Denne typer holdninger til yrkesfag er med andre ord et ganske gammelt, og mest av alt et kulturelt fenomen. Derfor er det også komplisert og utfordrende å endre. Det vil derfor

være helt utilstrekkelig å «snakke opp» yrkesfagernes status. Det må helt andre og mer grunnleggende tiltak til.

Det viktigste tiltaket er kanskje at man klarer å vise de unge og deres foreldre hvilke karrieremuligheter og arbeidsvilkår som eksisterer innenfor ulike bransjer. Det bør ikke komme som en overraskelse på noen at rekrutteringen til byggfag og en del andre lærefag svikter når bransjene er preget av svart arbeid, usikre tilsettingsvilkår og bruk av ufaglærte.

Et annet viktig tiltak er at barn og unge gjennom opplæringen i barnehage og grunnskole blir like godt forberedt for yrker hvor man trenger kompetanse i form av fag- eller mesterbrev, som for yrker hvor man trenger høyere utdanning. Dette blir et viktig diskusjonstema i arbeidet med fagfornyelsen som nå er under arbeid. Regjeringens forslag om et særskilt praktisk valgfag som forberedelse til yrkesfagveien er et utilstrekkelig svar. I tillegg bør dette være et viktig diskusjonstema i Lied-utvalget. Et fundamentalt spørsmål for utvalget er om det lenger er grunnlag for det bastante skillet mellom yrkesfag og studieforberedende fag når utviklingen preges av stadig flere utdanningsløp hvor man kombinerer innhold fra begge sider av dette skillet. De aller fleste utdanninger skal dessuten forberede til etablerte yrker med kompetansekrav på ulike nivå. Og alle i utdanninger vil det være en fordel med nær kontakt med arbeidslivet underveis.

Et tredje viktig mål er å endre det ekstremt kjønnsdelte arbeidsmarkedet i Norge. Denne delingen etableres gjennom hele utdanningsløpet men er kanskje først og fremst knyttet til det som skjer i hjemmet og i markedet. I konsumsamfunnet etableres og opprettholdes tradisjonelle kjønnsbaserte forskjeller mellom jenter og gutter gjennom en rekke produkter for barn fra de er veldig små. Dette skjer nærmest på tross av de idealer om likestilling som ellers preger samfunnet.

Hovedbudskapet er at alle, fra foreldre og besteforeldre til rådgivere, lærere og politikere, må bidra aktivt til å heve yrkesfagutdanningenes status og formidle betydningen av yrkesfag i samfunnsmaskineriet.

– Å lage glutenfri bruning til brun saus, går heilt fint, seier bakeleiar Gerd Tennøy i NCF.

Samarbeid skule og eldreomsorg

AV **HJØRDIS ALMELID VIKENES**
faglærer Ørsta vidaregåande skule

ØRSTA Norsk cøliakiforening (NCF) i samarbeid med Ørsta kommune og Ørsta vidaregåande skule arrangerte nyleg bakekurs for 19 tilsette ved Ørstaheimen, Hjørundfjordheimen og Vartdal Helsetun. Kokk og faglærer Trond Urkegjerde tok i mot gjengen til ein lærerik kursdag på Ørsta vidaregåande skule.

Det var Ørstaheimen ved Mariann Vedvik som kontakta Norsk cøliakiforening (NCF) her i fylket for å få til eit matkurs for dei tilsette ved dei kommunale institusjonane. På kurset vart det laga både grov og fin gjærbakst i fleire variantar, havrekjeks, brownieskjeks, donuts, pizza og tre typar varmmrettar med brun og kvit saus laga ifrå botnen av.

VELSMAKANDE Deltakarane gav uttrykk for at dei hadde fått lært mykje nytt om det å få til både velsmakande og sunn kost for dei som treng glutenfri mat. I tillegg vart det gjeve råd og tips om både blandingar av ulike glutenfrie mjølsortar, og dette med variasjonstips for å få dei glutenfrie deigane til å halde seg saman – og ikkje verte smuldrete.

Bakeleiar Gerd Tennøy ifrå cøliakiforeninga tok turen ifrå Skodje, og ho viste deltakarane korleis ein lagar bruning til

brune sauser. Ein av kursdeltakarane tok utfordringa med å lage kvit glutenfri saus etter oppskrift ifrå NCF. Det vart baka mykje og variert. Til slutt på kurssamlinga fekk deltakarane gå inn i ein festdekk skulerestaurant med fersk glutenfritt buffetbord.

FOLE KJEKT – Det er ikkje kvar gong vi arrangerer kurs i NCF at vi avrundar kursøkta i ein restaurant, men det er fole kjekt dei gongane vi samarbeider med Ørsta vidaregåande,

Bakeleiar Gerd Tennøy ifrå Norsk cøliakiforening, kokk Trond Urkegjerde og Mariann Vedvik ifrå Ørstaheimen var nøgde med kurset og den opplæringa som 19 kommunalt tilsette fekk i glutenfri matlaging.

så får vi det. Vi i cøliakiforeininga kjem snart tilbake hit for å ha glutenfritt kurs i lag med vidaregåande og Ørsta ungdomsskule. Der har vi hatt eit langvarig og godt samarbeid i fleire år, der elevane i arbeidslivsfaget får kursing i glutenfri matlaging saman med elevane på vidaregåande. For NCF er det ei takksam oppgåve å gje skulering, når ein har så lærevillige deltakarar og ei kommunal leiging som satsar på god diettmat på institusjonane og også på skulering av elevane, seier bakeleiar Gerd Tennøy frå Skodje.

– Dette er ei veldig tidsaktuell samhandling! Takka vere samhandlinga med bakeleiarane i NCF har det vore mogleg å skape ein unik arena. Ein arena der vi kan samhandle, lære og prøve ut viktig kunnskap om diettar og bakverk som både skule, samfunn, bransje og fagpersonar har stor nytte av, fortel kokk og faglærar Trond Urkegjærde.

KVEITEDEIGAR Mariann Vedvik ifrå Ørstaheimen summerer opp kurset på følgjande måte:

– Vi fekk ei aha oppleving på kurset, der vi fekk sjå og kjenne på konsistensen til fleire ulike deigar. Dette at vi faktisk kan bake ut deigar på same måte som kveitedeigar, og at vi i nokre samanhengar kan erstatte maizenamjøl med blått jyttemjøl, som er meir næringsrikt, er nyttig lærdom. Elles er vi takksame for at vi fekk ha kurset på Ørsta vidaregåande med dyktige fagfolk ifrå både vgs. og NCF. Eg har fått berre gode tilbakemeldingar frå kurset.

Vellukka og velsmakande vart den kommunale kursbaksten!

Søt fersk glutenfri bakst det er godt.

Oppskrifter i frå Norsk cøliakiforening sitt hefte «Varmretter»

Brun saus

2 ss smør
3 ss fint glutenfritt mjøl
4 dl mørk kraft/buljong
salt
pepar
ev sukkerkulør
pluss ev litt løk om ein vil

- 1) Smelt smøret og ha i mjølet, rør godt og spe med krafta
- 2) La det småkoke i 5 minutt og smak sausen til med salt og pepar
- 3) Ha i sukkerkulør til passe brun saus, eller lag ei bruning av smør og mjøl
- 4) Oppskrifta er ein grunnbase som du kan ha i det du vil av annan smak

Kvit saus

2 ss smør
2 ss mjøl
3 dl lys kraft/fiskekraft
1 dl mjølk/fløyte
salt
pepar
pluss ev litt sennep om ein vil

- 1) Smelt smøre og ha i mjølet, rør godt og spe med krafta
- 2) La det småkoke i 5 minutt
- 3) Smak til sausen med salt og pepar og ev litt sennep
- 4) Oppskrifta er ein grunnbase som du kan ha i det du vil av annan smak

Ungdomskriminalitet er symptom på mangelsykdom

AV **JONAS SMEBYE WIKSEN**

underviser i barne- og ungdomsarbeiderfag
for Menko i Oslo

Barn og unge som begår kriminelle handlinger lider nesten alltid av en mangelsykdom: Mangelen på anerkjennelse og gode opplevelser.

En tolvåring selger ikke hasj dersom et sunt miljø dekker behovene hans. Om tolvåringen blir voldelig, er det fordi vi har tillatt at han påvirkes av grupperinger der vold gir anerkjennelse og respekt – og oppmerksomhet. Barn skiller ikke mellom positiv og negativ oppmerksomhet hvis behovet er sterkt.

En tiåring som prøver å skrive en stil, men uroer seg over en vanskelig situasjon hjemme, er mer opptatt av trygghet enn ortografi. Behovet for trygghet har større kraft enn målet om å unngå stovefeil noensinne vil ha.

Barn fra hjem som ikke leverer privilegier som tilhørighet og kjærlighet, har et sterkt behov for å oppleve dette på

andre arenaer. Om du vokser opp i et miljø der du ikke blir sett, vil selvbildet ditt brytes ned. Du trenger anerkjennelse for å føle at du har en egenverdi. Uten denne opplevelsen blir det naturlig å lete utenfor familien, skolen og klubben, også i miljøer der folk ikke vil deg vel: Folk som roser deg når du gjør de gale tingene.

«I vårt møte med barn og ungdom skal vi alltid handle ut fra tanken om at vårt mandat ikke er å irettesette dem for deres handlinger, men snarere å undre oss over deres atferd.»

Jeg underviser i barne- og ungdomsarbeiderfag for Menko, en opplæringsbedrift som utdanner voksne, og som har kursdeltakere med alle slags bakgrunner – også kriminell

bakgrunn. Disse menneskene sitter på kunnskap og erfaringer som gir dem en unik forståelse for vanskeligstilte barn og ungdommers situasjon.

Min tidligere kursdeltaker Abel har mange gode svar når vi diskuterer forebygging av kriminalitet og håndtering av de yngste kriminelle, og jeg gjenkjenner fokusene hans fra mine femten år i barnehagefeltet. Uten sammenligning for øvrig påvirkes nemlig alle mennesker, uansett alder, likt av et knippe viktige behov kjent fra Maslows pyramidemodell. Kort forklart fungerer det slik: Er ikke behovene tilfredsstilt vil våre handlinger bli styrt av dem, med hensikt om å bryte opp vonde følelser av mangler eller tomhet. En som er tørst, har en sterk motivasjon for å få tak i noe å drikke. Måten personen løser dette på avhenger av hans forutsetninger og muligheter; han gjør det rett og slett på den måten han *kan*.

– Problemet er mangel på gode opplevelser, sier Abel.
– I min ungdom arrangerte politiet turer der vi fikk gode opplevelser sammen. Da var det ikke slik at de bare var noen som skulle ta oss. FRIGO sysselsatte ungdommer. Da jeg var tretten jobbet jeg med søppelplukking, noe som opplevdes samfunnsnyttig. Jeg kjente mestring og verdighet, forteller han.

I Abels ungdomstid var det 4–5 ungdomsklubber i nærområdet. I dag er behovet større, men tilbudet nærmest fraværende.

Pedagogikkfaget forteller oss at barn og ungdom må forstås ut fra sine behov. Motivasjonen bak «problematferd» er svært ofte at behov som av årsaker utenfor barnas makt, ikke kunne bli tilfredsstilt på noen annen måte. Den danske familierapeuten *Jesper Juul* sa det best: «Barn oppfører seg bra hvis de kan.»

– Når ungdommer som har falt utenfor samfunnet, blir møtt som problemer, føler de seg som problemer og blir problemer. Vi må forstå bakgrunnen for at de havnet der de er, og møte dem med muligheter, sier Abel, og setter her ord på noe helt sentralt. Vi må oppdage, utforske og forstå dem. Alt barnet egentlig behøver oss til er å anerkjenne følelsene bak atferden – og hjelpe dem med å håndtere dem på en måte som faktisk kan løse problemet. Slik kan vi konstruktivt dekke behov de kanskje ville søkt destruktive løsninger på dersom de ble drevet til det.

Behovet for medvirkning i egen tilværelse er et sosialt behov, og innebærer opplevelsen av tilhørighet gjennom en reell mulighet til å påvirke gruppa man er en del av – enten det er i barnehagen, vennegjengen, skolen eller som borger i samfunnet. Det er ikke vanskelig å forestille seg hvorfor det springer fram et behov for å ta styring over sitt eget liv hos ungdom som alltid har måttet tilpasse seg gitte systemer for å få lov til være en del av institusjonene – eller hos dem som

ikke har hatt tilgang til noen. Og det er ikke rart at forsøkene deres ofte fører dem ut i vanskeligheter når de aldri har fått erfare hvilket ansvar frihet innebærer i trygge rammer.

I vårt møte med barn og ungdom skal vi alltid handle ut fra tanken om at vårt mandat ikke er å irettesette dem for deres handlinger, men snarere å undre oss over deres atferd.

Gjennom anerkjennende kommunikasjon knytter du deg selv til barnet – og barnet til verden. Du er med på å danne mennesker som vet at de blir hørt, sett og forstått, og som vil ha en lengre vei til vold og kriminalitet, og en kortere vei til å bruke hodet og stemmen.

«Det koster ikke mange penger.

Det krever ikke lang planlegging.

Det krever bare engasjerte omsorgspersoner som gjør jobben sin.»

Hvis vi ønsker at barn og ungdommer skal henvende seg til våre institusjoner med sine problemer og behov, må vi kontinuerlig, og helt fra småbarnsalderen av, bevise overfor dem at vi er tilliten verdig.

Tillitsforholdet vil vokse seg sterkere hver gang det bekreftes, og i ungdomsalder og voksenliv vil det være internalisert. Da har vi som samfunn nådd målet.

Slik er det vi må tenke, og slik er det vi må handle. Det koster ikke mange penger. Det krever ikke lang planlegging. Det krever bare engasjerte omsorgspersoner som gjør jobben sin.

Fokus på det samiske

– en vei til kunnskaper og ferdigheter, men også holdninger?

AV **GUNNHILD AAKERVIK**

Lektor i ernæring, helse og miljøfag
Stiftelsen Mangfold i Arbeidslivet, MiA
gunnhild@mangfold.no

Mattradisjonene er trolig en svært viktig identitetsbærer for samene i Norge som har vært utsatt for en brutal undertrykkelsesprosess og fornorskningssprosess hvor den offisielle norske politikken var å utsette samenes kultur, historie, språk og tradisjoner knyttet til deres identitet.

Fornorskningssprosessen opphørte ikke selv om de ytre rammene ble endret og man fikk større aksept for språk og kultur. Det tar tid å bygge opp igjen noe som er revet ned, også for samer som ikke fikk lære samisk som konsekvens av hvordan denne politikken ble satt ut i livet.

URBEFOLKNING Samer har status som urbefolkning, og var tradisjonelt bosatt i fjordstrøk i Nord-Norge, i de nordlige fylkene, og i innlandet. Innlandssamer kan også betegnes som bygdesamer eller sørsamer. For den samiske befolk-

ningen var tradisjonelt kosthold noe forskjellig for rein-driftssamer, innlandssamer, sjøsamere (kystsamere) og andre befolkningsgrupper av samer ut ifra tilgjengelige råvarer og livsgrunnlag. Boområdet for sørsamer er spredt fordelt på 70 kommuner, fra Saltfjellet i nord til Engedal kommune i Hedmark i sør. En del samer bor i dag også i Oslo og nabo-kommuner.

For reindriftssamene har maten hovedsakelig bestått av reinkjøtt, innlandsfisk og brød. Kjøtt var brukt til de fleste måltider, enten tørket, røkt eller kokt ferskt. Reindrift og reinkjøtt var og er sentralt del av det samiske kostholdet. Samene levde tradisjonelt nær naturen og levde av planter, kjøtt, fisk og vilt. Bær var viktig i bærseongen. I tillegg, så var en del av kostholdet basert på lokale grønnsaker og poteter. Det var vanlig å spise når det var tid og anledning, og det var vanskelig å følge en fast måltidsrytme. *Kvann*, en kulturplante er ikke lenger så vanlig i norsk kosthold, men har blitt brukt mye til medisinsk bruk og matlaging, og særlig blant samene. En drikk lages også av syregress. Det sies at denne drikken demper gemyttene når folk er urolige, både når det gjelder barn, unge og voksne. Syregress ble sanket og

fikk et oppkok og deretter silt og brukt til drikke. Samisk te lages av dvergbjørkkvister, som ble hengt til tørk, og deretter ble bladene tatt av. Tørkede blader ble tilsatt kokende vann, og de ble trukket i det varme vannet en stund. Oster ble også laget, og passet fint til svart kaffe, som kaffeost, laget av helmelk og osteløype. Kaffeost kan også brukes til dessert.

BIDOS, den kjente kjøttsuppa kokt med mye reinkjøtt og lite vann, er velkjent langt utover de samiske miljøene. Ingrediensene er reinkjøtt, løk, poteter, vårløk, gulrot og salt og pepper. Margbein av reinsdyr gir god kraft til buljong og supper. Kålrot og gulrøtter gir god smak i de fleste supper, og ikke å forglemme potetbiter i suppa. I andre supper brukes eiebær og havregryn. Spekepølser av reinsdyr er en annen delikatesse. Laks med kål i samme matrett kan man finne i oppskriftssamlinger med tradisjonelle samiske oppskrifter. I en matrett fra Gambia, som heter «laks i kål» bruker man de samme ingrediensene i en matrett. Men i den gambiske retten var det i tillegg brukt mye olje, løk og rød pepper. I samiske varianten av «laks med kål» er det svart pepper som rår grunnen. Det er vanskelig å si hvor utbredt denne varianten med laks og kål er blant samer. Fisk og småvilt generelt inngår i kostholdet. Laks ble også nevnt som en favoritt i fokusgrupper noen år tilbake med eldre samiske informanter¹, som resulterte i et kapittel om samisk kosthold.

GUMPOSAT er laget av reinsdyrsblod, pepper, hvetemel, men også havregryn og sammalt grovt hvetemel. Alt blandes sammen og det arbeides til en deig som står og hviler seg. Med en spiseskje former man deigen som små boller og slipper dem opp i kokende buljong. Bollene kokes i en halv time.

Bær inngår i kostholdet, alt som kan finnes og spises i naturen. Krekling kan brukes til saft, men også dessert med sukker, eggehvite og litt sitronsaft. Tyttebær blir til syltetøy og grøt, og som grøt er tyttebær blande med hele bygryn. Grynene ligger i vann over natta, og kokes til de er møre. Tyttebærene tilsettes og det smakes til med sukker. Grøten spises som dessert med melk og sukker. Blåbærsuppe er naturlig nok laget av blåbær, litt sukker, kaldt vann og potetmel. Denne suppa spiser mange lunkene. Multer er en favoritt, og multer med fløte kan lyse opp hverdagen for noen hver, gode antioksidanter og en fryd for ganen og øyet. Ikke rart at en samisk besøksvenn og informant nettopp tok med denne desserten til en eldre pleietrengende same hun pleide å avlegge en visitt- for å gi en munnfull av noe som både vakte minner og smakte ypperlig.

REINKJØTTKAKER På en internasjonal matgruppe i Oslo kort tid tilbake ble det laget reinkjøttkaker, en ren delikatesse. Her ble det laget samisk mat, norsk mat og retter fra

Syria, Eritrea og Kina. I tillegg, så sto samisk kjøttsuppe, reinkjøttkaker og en lakserett på menyen. Deltagerne var også nyankomne flyktninger knyttet til introduksjonsordningen for dem som kommer til Norge. Samfunnskunnskap på en annen måte, kan man si. Det ble introduksjon av noe av det samiske og en felles utveksling av mattradisjoner, historier og skikker. Det ble også en felles tur til Sognsvann med deltakere fra introduksjonsprogrammet, med stekt og røkt reinkjøtt på bålpanna og en god del erfaringsdeling. Sammen med noen eksperter på feltet med samisk bakgrunn fikk flyktningene på en praktisk måte fikk et innblikk i samisk matlaging og kultur. Her ble det servert runde, flate samiske brød, og som passet bra til reinkjøtt.

KARASJOK På undervisningssykehjemmet i Karasjok må pleierne helst snakke samisk, i alle fall må de kommunisere noe på samisk. Selve sykehjemmet har store vinduer som rekker helt ned til gulvlistene, med hensikt av å være tett inntil naturen. En gammeldags vedovn er plassert i det åpne kjøkkenet, og fargerike lenestoler står foran vinduene. Rett utenfor sykehjemmet er det en natursti hvor vokser det bær og kjent vegetasjon. Her kan beboerne ta korte runder rundt bygningen, og dette gir minner og rekreasjon.

Mye kunnskap finnes i samiske mattradisjoner. Det kan hentes fram for samtaler i eldreomsorgen der man har samiske beboere, for å tilpasse deres matservering og gi større livskvalitet. Ikke minst kan det i barnehager og grunnskoler legges mer vekt på det samiske, samene både som urbefolkning og en del av befolkningen vi kan lære mye av.

I videregående opplæring i restaurant og matfag er i dag samiske mattradisjoner en del av pensum i lærerplanene. I VG1 læreplanen i felles programfag under temaet «Kosthold og livsstil» skal man lage tradisjonsmat fra ulike områder i Norge og fra ulike kulturer. Det er også fokus på hva måltidet har å si som kulturbærer. I programfagene for kokk og servitørfag VG2 har man spesifisert at det skal gis opplæring i norske og samiske mattradisjoner, mat fra ulike kulturer og nasjonale og internasjonale trender. Dermed kan kunnskaper og ferdigheter gå hånd i hånd med holdninger til den samiske befolkningen ut ifra lærerplanen, samt fremme den rike arven som finnes i samiske mattradisjoner fra flere områder i Norge.

LITTERATUR

¹ Aakervik, Gunnhild. 2010. «Dhal eller lapskaus? Matkulturer fra mange land i Norge». Pensumtjeneste AS: Oslo. 32–35

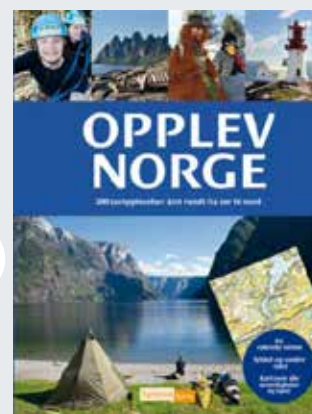
Droner, strikking og kuer. Eller opplev Norge, og kanskje også storbyen San Francisco. Det er snart vår, og forlagene byr ikke bare på skjønnlitteratur, men også sakprosa.

VED WENCHE SCHJØNBERG

Guttestrikk

Staute karer i hjemmestrikkede gensere preger forsiden til boka **«Strikk til gutta»**, skrevet av Anne-Stine Thuve. Hun er utdannet tekstildesigner og grafisk designer, og har omtrent 30 strikkebøker og ti hefter i porteføljen. Strikkeinteressen har hun fått bokstavelig talt inn med morsmelka, og nå er hun ute med en bok som i stor grad bygger på egne og morens oppskrifter, nemlig «Strikk til gutta». Her er det gensere, kofter, votter – blant annet en egen Anno-kofte, -lue og -votter bygd på idé forfatter og mor fikk etter å ha sett TV-serien «Anno». Det er Vigmostad Bjørke som har gitt ut boka.

200 opplevelser i vårt eget land

Gått tom for ideer til turopplevelser enten med egen klasse eller familie og venner? Da kan kanskje boka **«Opplev Norge 200 turopplevelser året rundt fra sør til nord»**, være noe for deg. I boka får du nettopp forslag til 200 steder dit det går an å reise for å få nye erfaringer, som vandring i Aurlandsdalen på Vestlandet, et besøk på Norsk Industriarbeidermuseum på Rjukan eller hvalsafari på Andøya i Nord-Norge. Boka er delt opp etter landsdelene, og hvert kapittel har med forslag til en biltur, en vandretur og en sykkelstur. Det er Terje Karlung som har redigert boka som er ute på Vigmostad Bjørke.

Lommekjent med lonely planet

De fleste bruker nok nettet. Men fortsatt gis det ut en rekke reisehåndbøker. Som serien **«lonely planet lommekjent»** som Cappelen Damm gir ut, som nå er ute med bok i lommeformat, denne gangen om blant annet San Francisco. Boka gir både lynguide til hvordan å oppleve storbyen på USAs vestkyst, og går dessuten systematisk gjennom bydel for bydel. Selvsagt har den også med grundige guider til de største attraksjonene som Alcatraz og Fisherman's Wharf. Det tas også høyde for å beskrive hvordan innfri behov som å spise, forflytte seg og reise. Eller å gå på konserter, tips til gode turområder og lokal tips utenfor turistfellene. Og selvsagt et hendig lommekart.

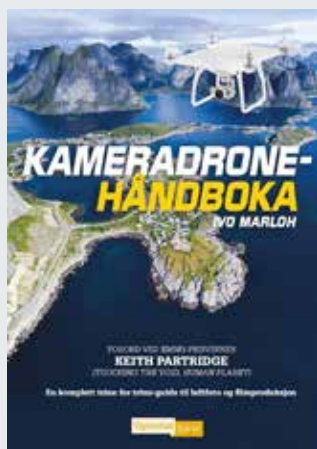

Styrke og kraft

Bædibuljong, hva er nå det, tenker du kanskje? Jo, en kjøttbuljong kokt på et avspist fenalår, forklarer Gry Hammer i boka **«Kraft og andre styrkedrikker»**. Hammer som vant Matprisen 2017 årets blogger, deler hele 50 oppskrifter på styrkedrikker i boka som er ute på Cappelen Damm. Her får vi for eksempel oppskriften på hvordan lage en ordentlig fiskekraft eller lammekraft, men også forslag til styrkedrikker som har fått navn som ungdomskilden, rødbetkikk og morgengry. Et eget kapittel er også viet supper.

FOTO FRA BOKA

Trinn for trinn til luftfoto

«Dronene overtar verden», hevder forfatteren Ivo Marloh i «**Kameradrone-Håndboka**», ute på Vigmostad Bjørke. Dronefotografering har revolusjonert metoder innen fotograferingen, og her er håndboka som gir oppskriften, trinn for trinn, til hvordan du kan beherske fotografering med droner. Boka gir også en innføring i internasjonale lover og regler for fotografering med droner. Nyttig for alle som ønsker å bruke droner enten i undervisning eller i privatlivet. Boka har også med egne kapitler om filming, stillfoto, redigering og selvsagt om hvordan å fly dronen. Blant mye annet.

Vikingfletter

Anette Collin er utdannet frisør. Nå tilbyr hun leserne innsikt i en rekke flettefrisyrer basert på vikingtidens idealer. Oppskriftene er i forskjellige vanskelighets-grader. Blant de mest krevende er vikingdronningens flette som til sammen består av elleve fletter som ender opp til å bli en vakker «flettetopp». I boka «**Vikingfletter trinn for trinn**», bys det imidlertid også på langt lettere fletter, som klassisk sideflette som i boka har fått vanskelighetsgrad 1, det vil si lett. Det hele vises i bilder som går fram trinn for trinn. Boka er ute på Cappelen Damm.

Gatemat fra Hawaii

Pokê. Hva er det? Rått og enkelt, sies det i boka «**Pokê! Fargerik gatemat fra Hawaii**». Boka beskriver at det hele startet på havet, «nærmere bestemt på Stillehavets lunefulle bølger. Fiskerne måtte fikse lunsj, og da var det avskjær av nyfanget fisk som havnet på matfatene». I boka som er ute på Vigmostad Bjørke byr forfatterne Oskar Sellin og Helle Øder Valebrokk på en rekke oppskrifter, også med skandinavisk vri som skagenrøre. Og ser du etter en erstatning til den vanlige fredagstacoen, går det kanskje an å slå opp på side 71 og la deg inspirere av oppskriften tacokrydret pokê.

Kuer som leker og tøyser

Ja, akkurat det beskrives i boka «**Kuene**» med undertittelen «**Fornuft og følelser på gården**» som Cappelen Damm har oversatt fra engelsk. Det er Rosamund Young som har skrevet boka. Young regnes sammen med sin bror som Englands første økologiske bønder. Nå har hun skrevet bok om livet på egen gård, og tatt utgangspunkt nettopp i kuene. Levende beskriver hun forholdet kuene imellom, og hvor smarte og viljesterke flere av dyrene er. Men Young stopper ikke der. Hun har også med 20 ting du bør vite om henholdsvis høner, sauer og griser bakerst i boka, i tillegg til selvsagt kuer.

Sokker og atter sokker

«**Sokker fra hele Norge**» er nærmest en rundtur på Norges-kartet. Her får du eksempel oppskrift på stripestrømper fra Glåmdalen,

edderkoppsocker fra Troms, flettestrømper fra Marndal og stripesokker fra Østfold. Det er Nina Granlund Sæther som står bak boka, og i forordet medgir hun at hun er mer enn alminnelig opptatt av gamle tekstiler. Før hun går i gang med oppskriftene, gir forfatteren deg en innføring i hvordan strikke forskjellige hæler og hvordan felle riktig for å få en fin tå. Boka, som er rikt gjennomillustrert, er ute på Cappelen Damm.

FAGSKOLEN I HORDALAND

Høyere yrkesfaglig utdanning

STUDERE I BERGEN?

Studiesteder:

NORDNES

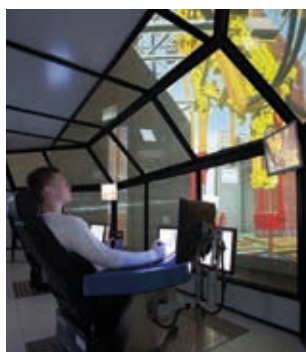
NYGÅRD

AUSTEVOLL

HJELTNES

STORD

VOSS

UTDANNINGSTILBUD

- Anlegg
- Arborist
- Automatisering
- Boring
- Bygg
- CNC og robotteknologi
- Dekksoffiser
- Elkraft
- Havbunnsinstallasjoner
- KEM (Klima-Energi-Miljø)
- Lokal matkultur
- Maskinoffiser
- Maskinteknikk
- Prosess
- Psykisk helse- og rusarbeid
- Rehabilitering

www.hfk.no/fagskole

FAGSKOLEN I HORDALAND
HORDALAND FYLKESKOMMUNE

Søknadsfrist 15. april www.vigo.no

Arven etter Escoffier og Brillat-Savarin

På hver sin måte har Auguste Escoffier og Jean Anthelme Brillat-Savarin påvirket vårt kjøkken og gastronomiske uttrykk. Escoffier som mesterkokk, og kjøkkensjef og Brillat-Savarin som gastronom og nytelsesmenneske.

TEKST TORGEIR ØVERLAND

Georges Auguste Escoffier ble født 28. oktober i 1846 i Villeneuve-Loubet, ikke langt fra Nice. Som 13-åring startet han sin løpebane som kjøkkenhjelp på sin onkels restaurant i Nice. I 1864 fikk han jobb som Commis Rotisseur (ansvar for kjøtt-avdelingen) på Le Petit Moulin Rouge i Paris. Her jobbet han og var med og lagde mat for berømtheter og kongelige. Han startet sin egen karriere i den franske hæren og åpnet sin første restaurant i 1876.

I en 20-års periode var han innom flere gode restauranter i Paris før han flyttet til London i 1890. Her begynner

han på Savoy Hotel og det er her han virkelig utvikler seg og blir den helt store berømmheten innen moderne kokkunst. Her ga han opphav til flere berømte retter som filet de Sole Mornay og La Peche Melba. La Peche Melba ble til under operasesongen 1892–1893 som en hyllest til den australske operasangerinnen Nellie Melba. Han var da restaurantsjef på Savoy i London.

STRENG SJEF I tillegg ga han ut flere bøker som handlet om vin og mat. Han samlet gamle oppskrifter og skapte mange nye og skrev bøker som han ga ut.

Han rasjonaliserte og utviklet restaurantpersonalets arbeidsrutiner og var veldig opptatt av kokkenes oppførsel og hvordan de fremsto som dannede mennesker. De skulle være rene og pene i tøyet og være svært opptatt av hygien på kjøkkenet. I tillegg skulle de verken røyke eller drikke alkohol. De skulle ikke rope og skrike, og de måtte være ytterst nøyaktige i arbeidet sitt.

Etter hvert utviklet han et tett samarbeid med César Ritz og ble restaurantsjef på Grand Hotel i Monte Carlo og siden på flere hoteller i mange land.

Blant annet i Sveits, London, Paris og New York. Han utviklet det franske kjøkken så det ble synonymt med det internasjonale hotell- og restaurantkjøkken. Han lærte opp mange i sin tid som kjøkkensjef, som har vært tradisjonsbærere av det kjøkkenet som Escoffier etablerte. Escoffier ble som den første kokken i historien tildelt Den franske Æreslegion for sitt arbeid.

EKTE LYKKE Den best kjente boken til Escoffier er «Le Guide Culinaire». Den dag i dag bruker vi oppskrifter og terminologier som Escoffier var skaperen av. Han satte alt inn i kategorier etter hva elementene var, eller etter råvarer. Boken er bygget opp slik at den tar for seg grunntilberedningene først. Deretter tar han for seg tilberedninger av de forskjellige råvarene.

Et berømt sitat fra Escoffier er:

«God mat er grunnlaget for ekte lykke»

ADVOKAT OG POLITIKER Brillat-Savarin ble født 1. april 1755 i Belley i departementet Ain ikke så langt fra grensa til Sveits. Han var egentlig advokat og politiker, men ble mest berømt for sine gastronomiske essayer som han skrev sammen med sin advokatkollega Alexandre Balthazar Laurent Grimod de la Reynière.

Brillat-Savarin ble en fremtredende talsmann for fransk gastronomi. Med sin innsikt i matkultur og fysiologi skriver han underholdende om maten og dens virkninger på oss.

Georges Auguste Escoffier.

Jean Anthelme
Brillat-Savarin

Boken «smakens fysiologi» blir kalt gastronomiens bibel og er et av de første verkene som behandler gastronomi som en kunstform.

Med sine filosofiske betraktninger om maten har han inspirert mange berømte kokker opp gjennom historien.

Han sa en gang at «bordet er det eneste stedet man ikke kjeder seg den første timen». Med det mener han at den første timen utmerker seg ved at nye retter dukker opp, oppdagelsen av originaliteten, oppstemtheten i konversasjonen. Kort sagt: Overraskelsen i det nye han får på bordet.

VITENSKAPELIGE SANSER «Smakens fysiologi» er en vitenskapelig utlegning om de seks sansenes rolle i den gastronomiske nytelse. Den inneholder også filosofiske og kulturelle refleksjoner over matkunsten noe han peker på ved å si noe om hvor man befinner seg på samfunnets rangstige.

Smaken er ikke noe man har eller som en privatsak. Nei, det er noe man utvikler ved et sensorisk og intellektuelt arbeid. Han mener at mat er dannelse.

Han regner med i det minste seks sanser: **Synet:** Registrer eksistensen av, og fargene på det som er rundt en.

Hørselen: Registrerer lydbølgene som forårsakes av stemmer, alminnelig støy eller klingende objekter.

Lukten: Det som hjelper oss å registrere dufter som gir fra seg forskjellige lukstoffer.

Smaken: Den vurderer alt vi får i mun-

nen er spiselig eller ikke, godt eller mindre godt.

Berøring: Det som retter seg mot tingenes konsistens og overflate.

Og til slutt, **kjønns-sansen:** Den sansen som registrerer fysisk kjærighet som fører de to kjønnene sammen og har som formål å føre arten videre via forplantning.

Disse sansene har i all hovedsak to formål: Individets bevarelse (maten) og artens videreføring (kjønnslig omgang).

BETYDNINGSFULLT I boken «*Smakens fysiologi*» beskriver han på en inngående måte hvordan maten påvirker oss. Han beskriver sansene, smaken, gastronomien, appetitten og som har med nytelsen av et godt måltid å gjøre.

I sine betraktninger rundt gastronomien og smaken så sier han blant annet:

«Oppdagelsen av en ny rett betyr mer for menneskeheten enn oppdagelsen av en ny stjerne».

Det er jeg tilbøyelig til å være helt enig i!

MATREFERANSER Han beskriver også hvilke referanser de forskjellige mennesker har til mat.

Med disse «vitenskapelige prøvene» knytter han sammen to faktorer: sosialitet og språk.

For at vi skal forstå Brillat-Savarin bedre må vi se litt nærmere på noen av hans utsagn og tenke gjennom hva han mener med disse.

«Si meg hva du spiser, så skal jeg fortelle deg hvem du er»

«Folkenes skjebne avhenger av hva slags næringsmidler deres daglige kost består av»

«Den som påstår at det er feil å skjenke ulike viner under ett og samme måltid, fører kjettersk tale. For tungen blir lett trett, og etter tredje glass vekker selv den beste vin kun en vag smaksfornemmelse»

«En dessert uten ost er som en vakker kvinne som mangler et øye»

«Koke kan enhver kokk, steke kan kun den fødte mester»

«Kokkens mest uunnværlige egenkap er å være presis: Det samme burde man kunne si om gjesten»

«Å vente for lenge på en forsinket gjest er en tilsidesettelse av det hensyn man bør ta til alle de gjester som har ankommet til rett tid»

«Den som holder selskap for sine venner uten å vise det måltid de skal serveres sin personlige interesse og omsorg, fortjener ikke venner i det hele tatt»

Brillat-Savarin er svært opptatt av etikette og korrekthet. I tillegg til å ha respekt for medmenneskene sine. I noen henseender kan vi vel si at vi har mistet litt dannelse på veien.

NOEN OPPSKRIFTER FRA «LE GUIDE CULINAIRE» AV AUGUSTE ESCOFFIER:

POTAGE PARMENTIER

- 500 g poteter
150 g purreløk
1 liter vann/lys kraft
Salt
Pepper
½ dl fløte
3 skiver daggammelt brød, ristes i panne så de blir sprø og gylne.
- Skrell potetene og skjær dem i terninger.
 - Vask purren og skjær den i tynne ringer
 - Kok poteter og purre i vannet/kraften til de er møre.
 - Kjør den med en stavmikser så du får bort klumper.
 - Smak til med salt og pepper.
 - Ta i fløten helt til slutt.
 - Serveres med ristede krutonger på toppen

PÆRE BELLE HÉLÈNE

- 4 porsjoner
2 store, faste pærer
4 ss maraschino (kirsebærlikør)
4 ss vaniljeis
Sjokoladesaus
Pisket krem
- Kok pærene møre, avkjøles. Del dem i to slik at det blir en halv pære per porsjon.
 - Legg dem på en tallerken og ha maraschinoen over. Øs over igjen slik at pærene tar til seg all likøren.
 - Anrettes på en tallerken sammen med vaniljeis og hell sjokoladesaus over pærene. Ikke for mye. Server med pisket krem.

**PÊCHE MELBA,
(FERSKEN MELBA)**

- 4 porsjoner
2 store, faste fersken
200 g modne bringebær
Sukker etter behag
Pisket krem
Mandelflarn, ristes i en panne.
- Del ferskenene i to, ta ut steinene

Denne er servert uten mandelflarn på grunn av allergi.

- Kok dem forsiktig møre. De må ikke være for mye kokt. Ta forsiktig av skallet.
- Kok bringebærene og mos dem gjennom en sikt. Tilsett sukker og kok opp til det tykner litt.
- Legg ferskenen med hvelvingen opp på en pen tallerken. Ha bringebærsausen over.
- Legg pisket krem på siden og strø over med litt ristede mandelflarn

**SOLE MORNAY,
SJØTUNGE MORNAY**

- 1 sjøtunge, fileteres
2 sjalottløk, finhakket
½ tørr hvitvin
Fiskekraft
- Fileter sjøtungen og rull filetene sammen med skinnsiden inn. Skinn og bein koker du kraft av etter denne oppskriften:
 - Fiskeavskjær, persillestilker, sitronsaff, vann og litt salt og pepper. Ha alt i en kjele og kok det forsiktig opp mens du tar bort skummet som dannes. Det må ikke fosskoke, bare «trekke». La det trekke i cirka 25 min. Sil fra og ta kraften i en kjele og reduser den til cirka det halve. Tilsett hvitvinen og den finhakkede sjalottløken. Damp ut alkoholen.
 - Sett fiskerullene tett i tett oppi kjelen der du har gjort klar fiskekraften. Legg på et matpapir og damp det i cirka 4–5 minutter. Koketid varierer etter størrelsen på filetene.

Sjøtunge servert med en Muskateller fra Wratschko. Duft av grønne epler og litt krydder. Tørr, Frisk og fruktig.

- Når filetene er ferdig dampet tar du litt mornaysaus (se under) på en oppvarmet tallerken, som et speil, og setter filetrullene oppå. Ta litt saus oppå rullene. (nå skal den egentlig inn i en salamander for å få litt farge på toppen, men svært få har en salamander hjemme, det er en åpen ovn/grill med bare overvarme). Pynt med en sitronbåt og en persilledusk. Server med litt kokt potet.
- Mornaysaus lages ved at du tilsetter litt fiskekraft og litt reven ost i grunnoppskriften på bechamel. Smak til med salt og litt malt cayennepepper.

BECHAMEL grunnoppskrift

- 40 g smør
1 ss finhakket løk
40 g hvitemel
½ l melk
- Smelt smøret og ha i løken under middels varme. Det må ikke bli brunt.
 - Ha i melet og fres det til det blir hvitt i kanten når du rører.
 - Tilsett melken forsiktig mens du rører det til en glatt saus.
 - Kok den ferdig på svak varme mens du rører i den. Cirka 10–12 min.

Teikn abonnement på tidsskriftet Yrke no

MEDLEMMAR I
UTDANNINGSFORBUNDET
150,- kroner i året

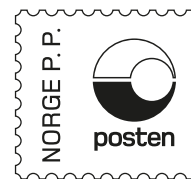
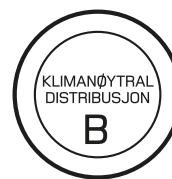
ORDINÆRT ABONNEMENT
275,- kroner i året

Bestilling:
abonnement@utdanningsnytt.no
24 14 23 30

YRKE

Yrke kjem ut fire gonger i året og er det einaste fagbladet i Noreg med fokus på yrkesopplæring, aktuelle og utdjupande intervju, reportasjar og artiklar frå føretak, skolar og andre opplæringsinstitusjonar.

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Nå er det over **1300**
som følger **Yrke**
på Facebook.

- Blir vi over 1500 innen neste utgave?

Her får du nyheter om yrkesopplæring,
aktuelle og utdypende intervjuer,
reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og
andre opplæringsinstitusjoner.

YRKE

Foto: Fotolia

Bli med og følg oss du også!
facebook.com/tidsskriftetyrke